

LVCI FENESTELLAE DE ROMANORVM MAGISTRALIBVS LIBER INCIPIT.

Mnium deorum quos uetus Romanorū religio excoluit prima pani liceo: seu faunum illum: seu potius siluanum uocari placet per lupercos rem diuinā lupercalesq; ludos fecisse apud uetustatis assertores constar: ea quidem sacrorū genera ab Euandro rege: qui ex arcadia pfugus in eum locum uenerat: qui tandē romanæ præfuit arci ad nostros primum delata: ac celebrata fuisse feruntur. hunc pana nudos pastores: quorū tūc p̄cipuum numen fuit: ac deinde quos summos etiam uiros uenerari mos fuit: loraq; pro manibus ferre: quibus quosq; cederent: laruisq; tetras facies portare. Cur autem nudi hunc deum colerēt: pleraq; e curriculo uetustatis ad nos usq; delapsa referūtur: siue. n. q; ipsi deo alios fingitur suæ celeritati eo pacto lōge aptior nudos etiam habere ministros placeat: siue q; arcades omnium populorum: qui grāciam coluerunt longe uetustissimi seris adhuc similem uitam siluis ac montibus agētes legis exptes artisq; primo hunc deum uenerari patriū cultum auitosq; nudos habitus signantes referre uoluerunt: haud satis constat: Nōnulli uero Iolem uxorem Herculis ab hoc fauno uisam: ac per ardorem libidinis concupiscā asserunt sorte. enim per siluas & amœna nemo rum æstus leuandi cā una cum dilectissima cōiuge Hercules uacabat: uidet ergo elegantissima formā mulierem ab altæ rupis specula senex deus: ergo illoz uestigia eminus licet obseruare instituit illi aut per siluas ducendæ nocti aptissimum petunt: Interea mulier dum quiescendi t̄ps aduenit: pellem leonis Herculis ritu de more aptat humeris: claua etiā illius manu assumpta tali habitu præditam somnus aggreditur: erant aut duo parati coniugibus lecti: eo q; postridie libero patri rē diuinam sacaturi erant seorsum cubituris. noctu ergo Siluanus fallēdi custodis occasionem nactus clam thalamum ingreditur: primoq; cōgressu fortunatus futurus puellæ torum tenet: manuq; tentans ut noctu sit: horridum leonis tegmē inuenit: ratus ergo cubare

ibi Herculem ad aliud cubile ire pergit. quod cum sensisset mol-
libus stratum puerilibusque delitiis aptius stragula ueste seni amo-
ra: dum libidine ardēs manu palpat Herculem: ac uix dum hīr
ei corporis horrorē hauferat: experrectus Hercules manu reie-
ctum toto antro sūsum iaculat: quo pro strepitu somno puella
discussa luja accersit. lumine ergo siluano pedito lusus ac semiru-
ptus uix attollens humo humeros in siluas detrusus: ea ergo ra-
tione perpetuo execratis uestibus: quibus tam turpiter lusus esset
easdem suis a sacris procul absore constituit. plerique tamen huiusce
rei causam assignant romulo: quod eadē sacra celebrante medioque so-
lis ardore corpus exercente: cum nunciatum fuisset latrones præ-
das agere: ita ut erat nudus accurrit: comprehensique predatoribus pe-
cora abacta redemerit: eius facinoris quod nudus gesserat perpetuum
argumentum corporis sacra celebrantium nuditate esset: placuit ut
cumque sese res habuerit in tempora tamen usque. C. Iulii huiuscemodi obser-
uatione peruenisse constat. ea. n. sacra cum sedens Cæsar dicta
tor spectaret: atque inter eos qui solēnia celebrarent: curreret:
Marcus Antonius is qui postea triumphauit fuit: aiunt lauream co-
ronam cui diadema annexum esset capiti Cæsaris imponere cona-
tum fuisse: quod cum cæsar amoto capite reieceret statuæ ipsius cum
citis frementibus imposuisse: de nocte uero lupcalium non etiā sa-
tis conuenit: plerisque. n. inditum hoc nomen: quod huius inuocati-
one lupi a stabulis arcerentur uisum est. Alii templum ipsum in
quo hic deus colitur: lupercal uocant: quo circa Vir. Et gelida in-
quit monstrat sub rupe lupercal: eique loco a lupa romuli nutrice
quod eo in loco romulum & remum paruulos educare reperta sit: fa-
ctum nomen lupercalis putant. Nec desunt qui a licæo arcadiæ
monte ubi precipue ea religio puiguit: eum quem nos lupo illi lycō
uocant: ipsum cognominatum esse arbitrentur. precipuam uero hu-
ic deo dicatisque sacerdotibus uenerationem ea ex parte tributam se-
runt: quod quod mulieres ex suis uiris uel concipere uel conceptos foetus
edere nequirent. ad lupos confugiebant. quod ubi loris ex tergo
hirci sectis cæsæ fuissent: e uestigio grauidæ aut effoetæ efficie-
bantur. hæc solennia quintodecimo. kl. februaris celebrari. ut
Ouidius in fastorum libris refert. moris fuit.

De poritiis & pinariis Herculis sacerdotibus.

Adem tempestate Euandro .f. palatium tenente Her-
culem Gerione interēpto per eadem loca mira specie
bouum armenta ab egisse cōmemorant. ac cum ppe ti-
berim fluuium quia prae sese armentum ferens trāsse-
cisset loco ubi herbido reficeret boues: ipseque in itinere defessus
pcubisset: & eundem uino ciboque grauatus sopor oppressisset.
Cacus pastor loci accola uiribus ferox captus pulchritudine bo-
um praeda auertere instituit. ac ne si pdam agendo in spelūcā
compulisset uestigia ipsa eo querentem dñm ducerent aduersos
exiniū quēque pulchritudine i speluncā traxit: Hercules uero ad
primā aurorā somno excitus cū gregem plustrasset oculis: par-
teque numero abesse sentiret. prexit ad pximam spelūcam si for-
te eo uestigia ferrent. q̄ ubi oia foras uersa uidet: nec in partē ali-
am ferre confusus. atque incertus animi ex īsenso loco agere por-
ro armentum cōpit. inde cum actae boues forte ut sit ad deside-
rium relictarum mugissent. reddita inclusarum ex spelunca bo-
um uox Herculem conuertit: quem cum uadentem ad spelūcā
Cacus ui prohibere conatus esset: ictus claua fidem pastorū ne-
quicquē inuocans morte occubuit. Euander qui tunc temporis ea
ex pelopōneso profugus auctoritate magis q̄ imperio regebat
loca uenerabilis uir miraculo litterarum rei nouae inter rudes ar-
tium homines: uenerabilior diuinitate matris carmētae: quam
fatiloquam ante sibylle in italiam aduentum mirate gentes fu-
erant: concursu pastorum trepidantium circa aduenam manife-
stae cædis reum excitus: postq̄ facinus facinorisque cām audiuit:
habitam formamque uiri aliquanto ampliorem angustioremque
q̄ humanam intuens: rogat qui uir esset ubi nomen patremque
ac patriam audiuit. Ioue nate hercules salue inquit te mihi ma-
ter ueridica interpretes deum aucturum caeleste numen cecinit. ti-
biq̄ aram hic dicatam iri: quam opulentissimam olim in terris
gens maxima uocet tuoque ritu colat. dextra Hercules data acci-
pere se omen impleturum se fata ara condita ac dicata ait. Mi-
tū primū boue eximia capra de grege sacrū porciis ac pinariis q̄
tū familiæ maxime iclitae ea tenebat locat dedit. factū sorte ita
cuenit ut porciis ut ait Liuius. ad rps psto essent hisque extra appõe

rentur pinarii extis adhæsis ad cæteram uenirent dapē. inde isti
rutum mansit donec pinariū genus fuit ne extis eo solemniū
diem uescerentur potitii ab euandro edocti antistites per multas
ætates huius sacris præfuerunt: donec tradito seruis publicis so-
lenni familiæ ministerio potitiorum ac pinariorum omne genus
periit. Id enim Apius claudius cum esset censor effecit hisce fa-
miliis insensus: ob idq; ira deorum ut creditur luminibus orba-
tus est.

De sacerdotio fratrum arualium.

Ratres aruales ut fruges ferrent arua ueteres consulu-
isse romanos memoriæ traditum est. huius uero reli-
gionis romulum ipsam partem urbis auctorem exti-
tisse reperiō: Nam cum Acca laurentia nutrix romu-
li corpore suo quæstum in uulgus faceret: eoq; pacto grandē pe-
cuniam cōstipasset: ex duobusq; liberis: quos susceperat: unum
morte amisisset. Romulum in demortui locum adoptionis iu-
re substituisse: decedens tamē populum Romanū instituit hæ-
redem: cuius tandem liberalitatis regias affinitates memor po-
pulus. ro. mulieris nomen in fastis rettulit: liberos fratres arua-
les a ferendo: & ab aruis appellauit: ex quo tpe sacerdotiū man-
sit fratrum arualiū: hisq; .xii. numero fuisse dicuntur: eiq; sacer-
dotio in insigne tribuit albas insulas & spiceam coronam.

De auguribus.

Odem fere tpe & disciplina & religio augurandi ex
etruscis: penes quos ea disciplina præcipua, ac lōge pe-
culiaris fuit ad romanos cōmigravit: uirū. n. quem-
piam cuius nomen uetustate obsoleuisse Naso poeta
ait: asylli ut arrear alliciente inductione exulem erruria romam
uenisse perhibent: cuius opa romulum remūq; usos cum de im-
ponendo urbi nomine una contenderent opinione deducori q̄q;
M. Cicero in his libris: quos inscripsit de diuinatione etiā ip-
sum romulum istā ipsam auguralē disciplinam percoluisse asse-
rit: a Numa uero qui romulo successit ppetuum sacerdotiū insi-
gne constitutū est de ritu uero inauguradi: si unū in casum plæ-
raq; dixerō: eadē ad oēs cæteros facile feri poterunt: ea quidem
quantū ex uetere monumentis collegi: huiuscemodi fuit obser-

natio. augur in arce siue in editū quendam locum ad inaugurandum debebat sedere super lapidem meridiem uersus: atq; ad leuam sedens baculum in manu recuruum: quod lituum uocant: tenet. Inde ubi prospectu in urbē agrūq; capto deos precatu regiones ab oriente ad occasum determinat: dexteris ad meridiem leuas ad septentrionem partes esse dicit. signum quod cōtra oculi conspectum longissime ferunt animo definit: tum lituo in leuā translato dextra in caput eius: qui inauguratur posita ita precat̃ Iupiter pater si fas hunc Numā pompilium: cuius ego caput te neo regem Romæ esse uti nobis signa certa ac clara sint eos fines quos feci: tum peragit urbis auspicia: intra quæ mitri uelit: quibus missis nūma de templo ita. n. designatas lituo æthereas regiones uocant: declaratus rex descendit: quā quidem declarādi seu inaugurandi regis formulā ad cætera quoq; ut dixi trahi facile licet. Huic disciplinæ pitia Actii nauis auguris permultū fidei auctoritatisq; accessit. Nam cū Priscus Tarquinus aliqua preter maiorum instituta inaugurato mutare: pleraq; etiam de nouo condere pgeret: negare Actius nauis inclitus ea tempestate augur inauspicato ea fieri oportere. Quare ira regi mota ludēs artem ut ferunt agendum inquit diuine inauguria: fieri ne possit quod ego nunc mente cōcipio. Cum ille in augurio rem expertus fieri posse dixisset: Atqui hoc animo agitaui inquit nouacula cotem discissurum. Cape ergo hoc & perage quod aues tuæ si eri posse portendunt. tum illum incunctanter discidisse cotem ferunt: statuamq; Actii nauis capite uelato: quo in loco res acta est in comitio in ipsis gradibus ad leuam positam fuisse: coreq; eadem cum illa ipsa nouacula in manibus posita: ut eius rei etiam apud ueteres monumentum existeret. Auguritis ergo sacerdotioq; augurum: ut ait Liuius: etiamq; in libris de diuinatione Cicero tantum auctoritatis & uenerationis accessit: ut nihil domi forisq; postea nisi auspicato gereretur: Et ad sapientiæ nobilitatisq; primarios quosq; id sacerdotium deferūt. & cum Tiberius grachus pater tiberii & C. grachorum comitia cōsularia habuisset: dicerentq; etrusci augures rem inaugurio experti uicio cōsules creatos fuisse: Grachus p. ut ineptos insanosq; etruscos in cesseret abiens in prouinciam senatui rescripsit ueridicos: non

autem insanos etruscos esse: qui consules presentes uicio a se creatos dicerent. nam cum se collegissent. meminissetq; se locū tabernaculo extra pomerium p̄ter maiorum consuetudinem delegisse. quamobrem abdicare se senatui compulsi sunt. Vt autem ueneratio huic ordini auctoritasq; ita & numerus ipse adeo creuit. ut collegium augurum coleretur. nam cum ab initio tres tantum creati cōpessent. ex quibus scilicet tribubus Ramnensium Ticiensium & Lucerum. & obrinuisset cum mutaretur numerus impari tantum numero creati: utcunq; tamen id fieret quattuor numero p̄ter maiorum consuetudinem creati cōcepti sunt. tandem cum plēbs quorumlibet honorum partem suam senatu & in foro nacta esset. per tribunos egit. ut ad sacerdotia quę uelut ad cætera cursus aperirentur. idque post multa certamina uariasque seditiones obtinuit. ut ad quattuor. s. patritias quinque ex plēbe adicerentur. factumq; hoc fuit Marco Valerio & Quinto Apuleio consulibus.

De flamine diali:

Laminem dialem primus Numa pompilius romæ rex creauit. cum antea reges pontificumq; regumq; promiscue munera obirent. ut de Priamo & Aenea apud Virgilium cernimus. rex etiam Annius ut idē poeta ait. rex idem hominum phœbiq; sacerdos fuit. idq; etiā a minoribus tm̄ ut a. C. Cæsare diuo Augusto multisq; deinceps principibus. quos pontificatus maximi titulis insignitos uidemus. obseruatum est. Ceterum Numa plures in urbe Romulo q̄ sibi similes reges fore ratus. qui relictā religionis cura bellorū potius negociis detinerent. Sacerdotes quos quattuor appellauit flamines qui rei diuinæ iugiter adiecti essent multis deorum alligauit. Flaminem unum Ioui: quem dialem uocant. Marti duos. Quirino unum. dictus autem flamen dialis est. ut Varro ait. q̄ in latio capite uelato erat. & caput filo lanæ p̄cinctum habebat. a quo flamen appellabatur. Dialis autem a Dioue: q̄ est iuuans deus. Cæteri flamines eius cui p̄sident numini decorantur titulis. Hunc Dialem p̄sertim isigni ueste currulq; sella adornauit hic solus ut Varro ait album habet gallerum. uel ex eo q̄ maximus est. uel Ioui imolatiōem alba ueste fieri oportet.

reat. pleraq; etiam huic pontificio iure tributa sunt. A. Gellius in commentariis nocturni articularum scriptum reliquit equo. n. uelhi flaminem est religio. Item iurare dialem fas nunq; est. igne e flamma nisi ubi sacrum est efferri ius non est. uinctum si ades eius introierit solui necessarium est. & uincula per impluuium i regulas subduci: atq; inde foras mitti debent. nodum in apice atq; in cinctu. neq; in alia parte ullum habet. si quis ad uerberandum ducatur. si ad pedes eius supplex decubuerit. eo die uerberari piaculum est. capillum dialis nisi qui liber nō est detonsit. capram & carnem incoctam & hederam & fabam neq; tangere diali mos est. neq; nominare. propagines e uiribus altius p̄tētis non succidet. pedes lecti in quo cubar luto tenui circūlitos eē oportet. & in eo lecto cubare aliquem fas non est. ungues dialis & capillorum p̄semina sub ē arborem ilicem terra operiuntur. neq; ad eius lecti fulcrum capsam esse cum strue atq; ferro fas est. dialis quotidie festalis sine apice: sub diuo autem esse licitum non est: sub tecto utiliter etiam & a pontificibus constitutum farinam fermento ibutam attingere fas non est. neq; tunicam intimam: nisi in locis exuisse sub cælo tanq; sub oculis Iouis nudus ne sit in conuiuiū eius haud quisq; nisi rex sacrificulus accubabit: matrimonium flaminis nisi morte dirimi nō ē fas locum ubi bustum sit nūq; ingreditur. hos flamīnes cum ab initio consecrantur. captos dūci a patribus uelut ab hostibus mos fuit. totidē uero flaminibus quot deos colerent ufos ueteres. M. Varro in his libris quos inscripsit de origine linguæ latinæ testis est. ut dialem. martialem. quirinalem. uulcanalem. suruialem. & salacrum. & præterea q̄ plures qui ut nostrum inter sacerdotium gradus non nihil interest. ut episcopum. archiepiscopum. cardinalem. patriarcham. & metropolitanū. ita apud illos flaminium. prothoflaminium. & archiflaminū differentiā fuisse idonei testes sunt.

De Vestalibus uirginibus.

Festalis uirginem cultus quemadmodum pleraque omnia Numma pompilius intulit. & si eius initia usque adeo uetera sunt. ut ex troiauis ab albanos.

Aenea duce longe cōmigrauerint: cuius rei meminit Virgilius
his uersibus: Sic ait & manibus uittas uestaq; potentem: Aeter
numq; aditis effert penetralibus ignem: dea huic uestae quā ter
ram esse eandemq; deorū matrem uolebant: ppetuo uigil ignis
consecrari solebat eius obseruationi ac cultui plerūq; uirgines e
primioribus patrum electae p̄fici: quaz negligentia si forte san
ctus ignis restinctus esset: flagris a pontifice maximo cædi iu
bebantur: ut a. P. Licinio Crasso p̄tifice maximo in eam quæ
negligentius ignem custodierat Valerius scriptū reliquit incēsa
uero crimine damnatam uiuam suffodi institutum est: uirginē
uestalem ut Labeo anr̄stius scripsit minorem q̄ sex annis: ma
iorem q̄ annis decem natam negauerūt capi fas esse: Itemq; nō
patrima sit & matrima. Itemq; & quæ lingua debili sensuq; au
rium diminuta eēt: alia nec corporis labe insignita sit: Item cu
ius parentes alter amboue seruitute seruauerūt aut in negociis sor
didis uersantur: eāue cuius soror ad id sacerdotium lecta sit: ex
cusationem mereri aiunt. Itē cuius pater Flamen uel augur: aut
qui decēuit sacris faciūdis: aut qui septēuit epulonū: aut alius ē:
sponsae quoq; pontificis & regis sacrorū filiae uacatio a sacerdo
tio isto tribui solet. neq; eius legendam qui filiam domicilium ī
italiam nō haberet constitutū est: ut Capito Atheus scriptū re
liquit: & excusandā eius qui liberos tres haberet: itē edicto prae
toris uirginem uestalē dialcūe non cogi saepe rescriptum est: uer
ba pretoris hæc sunt: uirginem uestalē: & flamineam: dialcū ait
præco: in omni mea iurisdictione iurare nō cogam. de eligenda
aut uirgine uestali hæc obseruata sunt: lege papia cautū est ut ar
bitratu pontificis maximi uiginti e populo uirgines legerentur:
sortitioq; ex hoc numero fieret in cōtione: ceterz inqt ea lex ue
rustate ut plerūq; aliae exoleuit: satisq; ei lectioni fieri coeptum
est: si quis honesto loco natus p̄tificem maximum adeat: offe
ratq; ei ad sacerdotium filiam: cuius duntaxat saluis obseruari
onibus religionis ratio haberi possit: grariam enim papiae legis
per sanctum fieri aiunt. hanc uirginem a pontifice maximo ue
lut ab hostibus capi moris fuit: uerba autem quibus tūc p̄tifex
utitur hæc sunt: sacerdotem uestalē sacra facereque iussi. pro po
pulo. ro. q̄ritibusq; uti optia lege fuit: ita te amata capio amatae

enim nomine appellari omnes consueuerunt: quæ ea quæ prima
capta est a Numa rege fuisse hoc nomine perhibeat: simul atque
igitur capta. atque in ea arce uestiæ deducta est. illico sine emanci-
patione. ac capitis diminutione exit patriam potestatem & ius
testamenti faciendi adipiscitur: in commentariis autem labeonis
quos supra duodecim tabulas composuit. ita scriptum repertum:
Virgo uestalis neque hæres est cuiusque intestato: neque intestatæ quæ-
que. sed bona eius tui redigi in publicum aiunt.

De salis Marti dicatis.

Nter cætera sacrorum instituta genera a Numa rege a-
posseris etiam in honorem habita id quidem in mino-
ribus fuit: quod marti. scilicet gradiuo uouit. duode-
cim enim ad hæc uiros legit. quos a soleni saltu. quo
in sacris utebantur salios appellauit. his alios duodecim Tulli-
us Hostilius mox adiecit cum romanis in aciem contra fidenates
eductis albanis a romanis per speciem proditiōis duce Metio de-
fecere. datum autem his supra tunicam insigne æneum pectori regnum
cælestiaque arma. quæ uocantur ancilia portare: ac per urbem ca-
nentes carmina cum tripudiis solenniisque saltu incedere institutumque
ut in fine omnium carminum suorum Mamurium appellarent: hunc
Mamurium inclitum ea tempestate fabrum fuisse: & cum ancile cæ-
lo lapsum esset Numa pompilio quiritibusque rem diuinam agere
tibus: huic Mamurio negocium datum est complura huius similia
ancilia effingendi tradunt quod quidem opus cum ille exquisitissi-
ma absoluisset arte optione utrum a se uellet postulari artificem Nu-
ma obtulisse: quod ex eo peteret. nam exhibiturum artificem uero
non pecuniam sed gloriam pro mercede petuisse. quod eius nomen a
salis in sinem quorumlibet carminum recitaretur: idque permulta tem-
pora in sacris & coitiis: ut ait Liuius: obseruari est. eo autem hu-
ius ordinis sacerdotum nomen creuisse: ut ad collegium & collegium
sacerdotum magistratum redactum fuerit.

De collegio pontificum & pontifice maximo.

Pontifices ut pleraque alia sacerdotia ab ipso Numa or-
tos apud Liuium satis constat. eisdem diu propterque a patri-
bus creati non licuit. fuerunt autem ab initio hi numero
quattuor. postquam uero maximorum quorumque hominum

partē plæbs tribunitiis rogationibus optinuit ad sacerdotia quo-
q; sacrosanctasq; potestates parere sibi aditū uoluit. quattuor er-
go alios creari ex plæbe pontifices placuit. M. Valerio & Q.
Apuleio cōsulibus oībus unus p̄fectus fuerat a Numa pompilio
isq; pōtifex maximus appellabāt. hic hēt ex se sacra omnia scri-
pta exsignataq; quibus hostibus: quibus diebus atq; templa sa-
cra fieri deberent: eiusmodi q; diuinis in rebus uñ erogandæ pe-
cuniæ sumptus fieri debeat curæ pontifici est: cæteraq; oīa sacra
publica priuataq; sacris pontificis subiecta sunt: cum uero de reli-
gione de sacris dissensio est: populus illum cōsulere pergit: puti-
le illud fore ratus est. Pompilius eius sacerdoti auctor ne ius di-
uinum negligendo patrios ritus peregrinosq; asciscendo turba-
retur: nec cælestes modo cerimonias deducere: sed iusta quoq;
funebria placādoque; manes quoque eiusdem pontificis apud eū
quoq; tabula esse dicitur. in qua solis & lunæ defectus quotiens
lumini caligo sit: & anni mensiumq; fastorū rō perspicitur. Pon-
tifices ut Varro ait. Q. Mutius Sceuola a posse & facere appel-
latos eē dicere solebat. sed ea denominatio a. M. Varrōe: haud
satis p̄bari uidetur. nam & a pōte & facio pontifices appellatos
putat: eo q; ab his primum pōs subtilius factus: ac sæpe restitu-
tus esse perhibeatur.

De feciali sacerdote.

Fecialis sacerdotii nūq; apud romanos uetustiorē usum
fuisse q̄ Tullo Hostilio Romæ regnante repperi: quem
tamē ut ab Hostilio creatū nō affirmauerim: ita ne qui-
dem negauerim a Numa Pōpilio omnium religiosissimo: rege
creari potuisse urcūq;: id tandē fuerit de nomine priusq; de. M.
Valerio feciali regnāte Tullo Hostilio apud Liuium mērio est:
feciales uero partes in eo uersabantur ut fidei publicæ inter po-
pulos præesset: neq; iustum aliud bellū fore cēsebatur: nisi id p̄
fecialem fuisset indictū. cū uero pugnare desitū est scēdere fides
pacis cōstituebatur: quæ scēdera aliunde fidera appellata ab En-
nīo: q; fidei faciundæ cā traducta sunt. M. Varro testis est fecia-
lēq; ipm a fide & faciundo dictū esse idem existimat. forma ue-
ro feriendi p̄ feciālē scēderis huiusmodi ē qua nullo ut Liuiō pla-
cet uetustior esse memoratur. Fecialis inquit regem Tullū ita
rogauit: lubes ne me rex cū patre parrato populi albanī scēdus

ferire: lubente rege sagmina inqt te rex posco: Rex ait: puram
tollito: fecialis ex arce graminis herbā puram attulit. postea re-
gem ita rogat. rex facis ne tu me regium nunciū po. ro. quirītū
Rex responder q sine fraude mea quirītū ue fiat facio. Fit ergo
tunc fœdus: multisq id uerbis pagit. Legibus inde recitatis: au-
di inquit Iuppiter: audi p̄r parrate po. albanī: audi popule albæ
audi ut illa palam prima postræue ex illis tabulis. cæra ue reci-
tata sunt sine dolo maloti: ea hodie rectissime intellecta sunt
illis legibus. po. ro. prior nō defecerit. si prior defecerit publico
consilio dolo malo tu illo die Iuppiter ira. po. ro. ferito. ut ego
hunc porcum hodie feriam: tātōque magis ferito. quāto magis
potes pollesq. Vbi id dixit porcū saxo silice percussit. eodē mo-
do pars altera per suū sacerdotē suūq; dictatorē pagit. Cū autē
bellum per feciales indicūt hoc more utuntur. fecialis hastā fre-
natam pūstam aut sanguineā ad fines eorū: quibus bellū indicit
desert: nec minus puberibus tribus p̄sentibus adiicit. q populi
priscorū latinorū hoīes ut prisci latini aduersus populū Roma-
nū quirītū fecerūt: deliqrūtq; po. ro. bellū cum latinis priscis si-
eret: ob eā rē ego po. ro. populis priscorū latinorū hoībusq; lati-
nis bellū indico: facioq; ubi dixit hastā in fines eorū emittit: ex
quo bellum iustum esse intelligitur.

De sacerdotio patris patrati.

Atris patrati sacerdotiū & si apud Lūium a feciali haud
differre uidetur: aliquāto ēt lōge absuisse apparet: rñ qd
& nomē istius illiusq; atq; offm nō nihil iteresse uideat
utiq; & de utroq; seorsum dicere uisum ē utcūq; eēt: his descri-
ptis nō certe officit imoueri. sed p̄tes plures dūtaxat adscripseri.
Patris patrati usus eodē tpe: quo fecialis apud ro. p̄dit: nā & idē
feriēdis a feciali fœderibus patris patrati opa auctoritasq; exige-
batur: Ad patrandū. n. idēst fāciendū iuramentū ubi de fœde
ribus cōuenerant: admitti cōsueuere. Creauit autē Marcus Vale-
rius primus fecialis: Sp. Fusum: primū patrē parratū eo bello
qd Tullus Hostilius cū priscis latinis gessit uerbena caput capil-
losq; cingens: alias p̄terea p̄tes. s. repetēdi p̄ri patrato dedit. An-
cus Martius cū morē ab antiquissima cgculorū gēte repetēs. eius
rei formula antiquissima ē huiusmodi legatus idēq; pater pa-

tratus: ubi ad fines eorū uenit: unde res repetūt capite uelato: si
lo autē lanæ uelamē est: audi iuppiter iquit: addite fines cuiuscūq;
sint gentis nuīa audiat fas. Ego sum publicus nūcius. ro. pie iu-
steq; legatus uenio: uerbis meis fides sit: peragit deinde postula-
ta: inde louē testem facit: si ego iniuste ipie illos homines ullas
res dari. po. ro. mihiq; exposco: tū patriæ compotem nunq; si-
nas esse: hæc confines. hæc quicunq; ei primus uir obuius fuerit
hæc portā ingrediens: hæc forma egressus. Si non dabuntur
quæ exposcit diebus tribus & triginta: tot enim solēnes sunt p-
actis bellum ita inducit audi iuppiter. & tu Iuno: ac Quirine:
diūq; omnes cælestes: uos terrestres: uosq; īfernī audite. Ego uos
restor: populum illum qui cunq; est nominat iniustum esse neq;
ius persoluere: Sed de istis rebus in patria maiores natu consule-
mus: quo pacto ius nostrum adipiscamur cū his nunciis ad cōsu-
lendum romam uenit confestim rex: dictator: consul: siue qui
uis alius senatū habuerit ex his ferme pares cōsultit uerbis. Qua-
rum rerum litum cārum conduxit pater patratus. po. ro. quirī-
tum patri patrato priscorum latinorum hominibus uel priscis
latinis quas res nec dederent nec fecerunt. nec soluerūt quas res
fieri dari solui oportuit. Dic inquit & quem primum sententiam
rogat. quid censes. Tum ille puro pioque duello quærendas cē-
seo. itaq; consensio consisto. Inde alii ordine rogabantur: quan-
doq; pars maior eorū qui aderant in eandē inīam ibant. Bellū
erat concessum fieri solitū. ut feciales in iactu hastæ ut dictū est
bellum indicerent.

De sacrorum rege.

Ex sacrorū quidē sacrificulus dicit: Creari cæptus est
Iunio Bruto & M. Valerio primis consulibus. eius
creandi occasionē dedit Quod cū nuper exactis regi-
bus. plæraq; sacra a solis regibus obiri consue-
ra regū
exactione uacare uiderentur idq; moleste admodū populus fer-
ret utpote q; cultui diuino regum exactione uideretur derogatū
Sacerdotē creari placuit quē quominus eidē auctoritatis misset
regio nomine decorauit: sacrorum regem appellantes: subiece-
runt tamen pontifici maximo ne similis dictioni fuisset suppo-
situs iam exacti reges reducti reges esse uiderētur uel crederētur
q; uno huic partes iniunctæ essent tūc tps minime reperiuntur

De simulacri traiectione matris deorum.

Allos quidem berecynthiam siue illam deorum matrē
g dicere maus dedicauit antiquitas eāq; religionē ut ple-
rasq; alias e phrygia romam reduxit. & eo quidem tem-
pore quo huiuscemōi carm ex libris sybillis relatum est. Mater
abest. matrem iubeo romane requiras. Cum ueniet casta accipi-
enda manu. hoc responsum cum diu torq̄ret patres: quæ. n. ma-
ter esset. aut unde peteret. non satis reperire poterant phyci.
Apollinis oraculum consultum misere. missi huiuscemodi re-
sponsa attulerunt. Diuum Apollo inquit arcesite matrē. quam
idæo quidē iugo reperietis. Missi ergo in asiā legati. datū nego-
ciū ut perquisitū ac tandē cōpertū deæ simulacrū romā reduce-
rent. Sed cū Atalus rex asiæ cōpertū a legatis simulacri traiecti-
onem negaret romanis frustra iā abire parātibus uocem eisdē &
creditā esse deæ ferunt. Ipsa inquit peti uolui romā ne. qd̄ deorū
oīum dignū domiciliū est deduci. quo miraculo exteritus Ata-
lus romanis illico simulacri trālationē cōcessit Mari ergo trās-
iecta romā ut traditū est. cū tiberi nauis simulacro onusta uestā-
tur omni genere hoīum ex urbe prodeunte cū carminibus. sa-
crisq; in sicco littore adhæsisse ferūt. & cū omnis multitudo su-
nibus iniectis sūmo conatu admittereēt. nulla tñ ui auellere hæ-
rentē ualuit. erat aut in turba romanorū Claudia quinta uestalis
uirgo p̄stantissime formæ. cuius exquisito habitu multisq; ple-
no illecebris uiolatæ eius uirginitatis publica suspicio circūfere-
batur. p̄cubuit ergo puella ad pedes simulacri orans. obtestāsq;
deā sic inquit. lætæ uirginitatis me reā criminātur. tuum dea te-
stimoniū uti rem indices q̄so. ut si tuo damnata testimonio dea
fuerim admissa morte luā. sin hac labe purā argueris. tū tu ca-
stissima castas manus prosequere obsecro. Vbi hæc dixit recte
qua alligata erat nauis manu arrepta. manu puellæ admodū pa-
rū conantis facile tractū profecuta est. hoc pacto in urbē Scipio
nastica solus dignus cuius manibus tangeretur: recipereturq; si-
mulachrum iudicatus est: tantum ergo Scipiōi negocium: ut tē-
plū deæ magnifice struerent & eius cultui sacerdotes dedicaret
quos more deæ uetusto spadones oportebat nō alio pacto ad id
sacerdotium legandos. cuius quidem instituti hoc in causa fuisse

cōmemorant dilexisse cibem puerum quēdā phrygium : di-
lectoꝝ hanc cōditionē adiecisse : ne castitate polluta adniteretur
puerū tñ nymphā Sangaridē deperisse : & cū apud eā sub arbo-
re ei nymphae dicata una quiescerēt nocte dormiētes deā arbo-
rem cū ipsa nympha trucidauisse adolescentē metu exaimatum
in uicinū montē. cui nomē didyma est cōfugisse : doloreꝝ amē-
tem pudoreꝝ admissi facinoris mēbrū quo deliqrar abscidisse :
hac rōne facti dea memor per eiusmodi hoīes ppetuo sibi mini-
strari uoluit. Galloꝝ uero nomen a flumine phrygiæ uetusto :
qd̄ tēplo huius deæ uicinū est tractū serūt cuius ut serūt fluuialis
un̄ ea uis ē : ut p̄tēs insanire cōpellant. De duūiris sacroꝝ

Epemulatu epulonū q̄q̄ ut conlectari pōt gñs esse sa-
cerdotii p̄sumit p̄pterea cū de uacatione uestalis sacerdo-
tii agit filia auguris. x. uiri sacroꝝ flām̄is septē uiri epu-
lonū sacroꝝ ab hoc sacerdotio excusationē mererent iter sacer-
dotii ip̄m subiungit. utcumq̄ id fuerit qm̄ nihil q̄cūq̄ de hac
diocris etiā fides auctoritatisq̄ reppi. qd̄ huic ordini offm̄
am eēt ausus asserere nō fui. Plinius tri cū eēt orōnē hitu-
tus. cū p̄p̄ futuros astātes timeret dixit. stabat medio cōsu-
latus. nō. p̄p̄ epulonū. sunt adhuc Romae in pyramide qua
dicitur. nec uerba. opus absolutū diebus. Cxxx. e. testamē-
to. C. cornelii. tr. pl. epulonum.

Ed qm̄ nunc de reliquis magistratibus quæ ad religionē
s non pertinent tractare intendimus: alii quidem homi-
num magistratuum maiores. alii uero minores sunt. qui
maiores qui ue minores essent: paucis animaduertendum est
nā. A. gellius pleraque hac in re ex. M. Messalæ auguris libris
dicta reliquit cuius uerba hæc sunt: patritiorum auspicia in duas
porestates diuisa sunt maximas: pretorū: consulum: censorum
neq; tamen eorum hominum inter se eadem aut eiusdem pote-
statis sunt: ideoq; non sunt censores consulum aut prætorum:
prætores collegæ consulum sunt: ideoq; neq; prætores ac con-
sules censoribus: neque consulibus censores aut prætoribus tur-
bant: aut retinent auspicia: at censores inter se rursus præto-
res consulesq; inter se uitant. eo optinent auspicia. prætor & si
collega consulis est: neq; prætorem neque iure rogari potest. ut
quidē nos a superioribus accepimus ut an hæc tempora obserua-
tum est: & in cōmentario. xlii. C. Tuditiā patet: quia imperiū
minus pretor maius habet consul & a minore imperio minor a
maiore aut maior collega iure rogare non possunt. nos his tem-
poribus pretores pretore creante ueterum auctoritatem sumus
secuti ne quo his auspiciis in comitio fuimus Cēsores æq; nō eo-
dem rogantur auxilio auspicioq; consules & pretores: reli-
quorum uero magistratuum sunt auspicia. i. illi maiores hi mi-
nores magistratus appellantur. maiores cēturiatus inquit comi-
tiis minores curitim ac tributim fuerit ex omnibus his Messa-
le uerbis inquit manifestum qui sint minores magistratus: & q̄
obrem minores appellantur. Sed & collegam esse & pretorem
consuli decem q̄ eodem auspicio creantur maiora autem auspi-
cia dicuntur hē. quia eorum auspicia magis rara sūt q̄ aliorum
Consul ab omnibus magistratibus & cōtiōem & comititia usq;
quaq; auocare potest: nisi a consule minores magistratus nusq;
neq; comitiatū: neq; cōtiōem auocari possunt ea de re: q̄ eorū
primus uocat ad comitiatū. is recte agit. Qm̄ bisariam cū po-
pulo agi nō potest. nec auocare alius alit potest. si contionem ha-
bere uelit uti ne cum populo agantur. quis multi magistratus si
mul cōtionē hē possint ex his uerbis Messale manifestū ē aliud
esse cum populo agere. aliud contionem habere. nam cum po-
pulo agere. est rogare ad populum. & quod suffragiis suis

iubeat aut uetet: cōtionē aut hēre est uerba facere ad populū sine ulla rogatione.

De Senatorum origine:

Enatorū originē a Romulo institutā esse nemo am-
biget. quippe q̄ urbis parens & conditor cum iā no-
uam ciuitatem uiribus & robore iuuenū. astatim a se
munitā cerneret. aut minoris momenti fore ratus. si
eandē consilii ope fulsisset. ex primoribus patrū. qui tūc aderāt
ciuibus. centum numero elegit: quos ob honorē patres: ob aeta-
tem senatores appellauit: ut apud lacedaemonios senes appella-
ri eos: qui summū quendā magistratum gerunt. C. ait qui uero
ex his primoribus centū patribus geiti sunt patricii nuncupati
sunt. hunc ordinem mox Tullus Hostilius expleuit alba a se di-
rupta: albanisq̄ i urbē reductis. tū Tullus seruilius quintios: ge-
gāos: clodiosim senatores accepit. exactis autē regibus Brutus
consul exhaustum bonis uiris senatū intuens primores eq̄stris
ordinis ascribi in senatores operā dedit. illosque conscriptos pa-
tres appellauit: ex quo tēpore patrū conscriptoz appellatio lo-
cum hēre instituit penes hos quidē senatores adeo semper tori-
us. r. p. summa innixa est: ut ne reges quod cōsules aut dictato-
res. aut alius quispiā magistratus inconsulto senatu quippiā mo-
liretur. adeo ut cum tarquīnus superbus pleraq̄ p̄ter senatus au-
toritatem decerneret: tum demū amisso regio noīe tyrannus
appellaretur. Senatores uero triplicis ordinis fuisse repperi. alii
n. patricii: alii pedarii: nōnulli uero cōscripti appellabantur. pa-
tricii sunt hī maxime qui centū illis patribus a romulo lectis ge-
niti sunt. conscripti uero senatores hī qui regum cōsulum censo-
rum ue decreto in senatū lecti sunt pedarios autē senatores uariis
rōnibus appellatos inuenio: alii. n. q̄ hī non haberent sniæ diti-
onem in senatu. sed in alioz snias pedibus irent dictos pedari-
os putant: alii q̄ essent pleriq̄ qui magistratus curules adepti sel-
la curuli in senatū ueherentur. qui uno pedibus iter facerent. pe-
darii noiabantur. M. aut Varro eq̄tes quosdā esse ait quibus am-
plioribus magistratibus functis nōdū tñ a senatoribus lectis nō
esset ius dicendae in senatu sniæ: cū tamen in senatu uenire lice-
ret. Sed quas snias princeps dixerat: in eas descendebāt. De or-

eline uero ac rōne consulēdi senatus: quæ hucusq̃ repperi: ea po-
tissimū adducam: aliqn. n. primo rogari mors fuit q̃ princeps
in senatu a cōsorbis positus fuerat: nōnūq̃ uero ut essent hi pri-
us rogarentur. qui cōsules designati essent institutum ē. Cicero
aut in eo libro quē inscripsit catonem maiorem de senectute tm̃
aliqn senectuti honoris tributū scribit: q̃ ut quisq̃ natus grandi-
or esset: ita prior in senatu sniam rogaretur. usu tandē introdu-
ctum eē dicit: ut quē consul ipse rogasset: is prior ex snia uerba
faceret: aliū tm̃ q̃ consularem uix rogari fas fuisse negāt: ex qua
sane cōsuetudine. C. Iulius Cæsar in eo cōsultu quē gessit. M.
Bibulo tris dūtaxat uiros extra ordinē rogasse dicit. M. crassū
Cn. Pompeiū: & M. catonē post. M. crassum. Cn. Pompeiū
ubi filiā sibi in matrimonio collocauit rogare primū coepit. Cū
uero. M. catonē rogaret: atq̃ idem cū consulebatur de re. p. ni-
mis forte diceret longioreq̃ p̃inde oratione uteretur: qua oē se-
re tps̃ quod ē habēdū senatui tereret: Cæsar uiatorē uocauit. M.
q̃ catonē qm̃ finem nō faceret p̃hendi loquentē & in carcerem
trahi iussit. Catonem cum imperio pareret: senatus cōsurrexit:
& ad carcerem perseqbantur. Cuius rei quasi inuidia motus Cæ-
sar destitit atq̃ emitti iussit: de more autē habendi senatus: M.
uarro rogatu Pompeii librū edidit: cū ille primū consul cū. M.
crasso fuisset designatus: creditur quia foris militiæq̃ ad eā æta-
tem occupatus uellet ciuilibs cōsuetudinis cuius exps̃ erat fieri pi-
rior. Sed eū librum in ipsa Varronis ætate periisse idē ipse in epi-
stola ad Opianicū scripsit: qua in epistola multa scribere Varro
nem id gns̃. A. gellius in cōmētariis noctiū atticæ refert: pri-
mū ibi scriptū fuisse per quas p̃sonas hēri senatum liceret: nōiat
dictatorē consulē p̃torē. tr. pl. iterregē p̃fectum urbi: neq̃ ullis
aliis ius fuisse senatū frequentem iubere asserit: addit deinde ex
ordinario iur̃ tribunos militares qui pro cōsulibus essent. itē de
cēuiros rei. p. constituēdæ cā creatos cōsulendi senatus habuisse
de p̃fecto urbi latinorū ueq̃ senatum. hēre liceret nō satis cōue-
nire ait qui licere negauit quod ne ille q̃dem scit perinde ius dicē-
di in senatu sniæ non hēat in rōnē adducunt: eaq̃ ætate quæ nō
dū senatoria sit creari. M. aut Varro. & Atheus Capito ius esse
p̃fecto huius senatus habēdi aiunt: qm̃ quidē & tr. pl. q̃q̃ nō es-
sent senatores ante accinū plebiscitum ius senatus habendi eēt.

scripserat ē de intercessoribus illis ualet ius intercedēdi fuisse : q
uel ea prāte uel maiori fuissent is qui senatus consultum aut ple-
biscitum uel aliud decretū rogarent de loco habēdi senatus : aut
senatus consulti rogandi nisi in locis augures constitutis : q tēpla
appellabant : hēri rogari ue posse negabāt. uñ & curiā hostiliā :
pōpeiā : & Iuliā cum p̄fana essent tēpla : per augures sunt cōstitu-
ta. de tpe uero habēdi senatus ita ut dixerit añ exortū inquit so-
lem aut post eius occasum. Senatus cōsultum irritū esse opus &
censorē fuisse : per quos & quo tpe factū seu cōsulendū. de ætate
aut senatoria et adolescentibus senatorē senatū ingredi licuisse :
ueterē monumēta legentibus apparet. quo min⁹ uero tandē in
senatū illi ætati uenire liceret. Papirii p̄textatū factū i cā fuit. ut
Valerius Maximus scriptū reliquit. Tūc igitur cōstitutū ne cui
paucioribus. xx. & qnq; ānis nato senatū ingredi liceret. ut apd
Plutarchū in uita Magni Pōpei. Itē apud ius ciuile romanorū :
quo nos et hoc tpe utimur facile cōspicari licet : Qui uero sena-
tus habiturus ēet auspicari primo : atq; immolare hostiam debe-
re : Itē Varro censebat. docuit & de diuinis rebus prius q de hu-
manis ad senatū esse referēdū. Itē senatus cōsultū duobus mōis
fieri aut p discessionē. si cōsenseretur : aut si res dubia esset per sin-
guloz sniam. de pignore quoq; capiēdo multa irroganda sena-
tori : q pro tpe in senatū uenire debuit non iterfuerit. Quātū ue-
ro ad senatorz familiā prinet : senatoriarū psonarū appellatōe &
uxores cōtineri decretū ē. adoptiuos aut filios & si añq; patres i
senatū essent ducti : sese in adoptione dedissent senatores cē pla-
cuit. siqs aut ex patritiorū ordine plæbeio hōi se in adoptiōe de-
diderit : patriciū tñ manere cautū est. quā legē ea rēp̄tate nullā
fuisse arbitror. cū. P. Clodius uir patricius : quo tpe tribūtia po-
testate fungeret : qua in aduersum. Ci. factione uteret plæbeio
hōi se adoptādū p̄buit. Cōtra senatorz filia nisi q senatoris hōi
bus nuptui tradita ēent : clarissimarū seminaz noīe nō contine-
rent : senatoris uero filiū a patre emācipatū : & si filii nomē iure
ciuili amittit : senatoriā tñ retinere dignitatē credit. Posthumi
a ut quis post patris mortē nascūtur : senatorii tñ hoīes appella-
bant : eū uero q postq pater senatu motus ē. cōcipitur : & nascit
nō esse senatoris filiū Proculus & Pegasus opinabant. siqs uero
añ cōceptus fuerit : q eius p̄ senatu moueret : non nocebat filio

casus patris. quominus senatoris filius censeretur sed si pater ante conciperet filium senatoriam dignitatem amiserit: ac deinde decesserit. filii autem in aui potestate senatorii cederet. & si non qui senatore pre nati uideant: senatorii tamen esse censebatur. mulieres autem senatoribus primo deinde inferioris sortis hominibus matrimonio collocatae clarissimae ordinis non sunt. Itaque iperrare plerumque a principibus solent: ut nuptiae inter inferiores uiris in senatoria nihilominus maneant dignitate: ut dicit diuinus Augustus Iuliae meniae consobrinae suae indulgisse. Senatores uero senatorio ordine amotos quis capite non minuatur: & ciuitate retineant: in dicare tamen ac testimonium dicere prohibet lex iulia repetundarum:

De tribunis celerum equitum.

Tribunos celerum equitum primus romulus creasse fertur: cum tres equitum centurias quarum opera in omni rei publicae discrimine uteretur: ascripsit eas centurias: Ramnensium: ratiensium: lucerum appellauit ramnia a romulo: ratiensium a ratio: lucerum uero denotatio: ut Liuius placet: incerta est: quos autem tertios his praefecit uiros: quos ex tribus elegit tribubus tribunos nominauit: fuisse autem numero trecentos ait equites: eo quod singulis curiis: quae triginta erant: decem ascriuerit. Qui uero celeriter currere eos uoluit: si quando res publicae illorum opera indigeret: et appellari celeres uoluit. Sunt et qui a Celere quodamque primus iis ordinibus a romulo praefectus fuerit: Remi interfectore hoc nomen inditum esse opinentur: ut Ouidius in libro fastorum significare intelligitur.

De Quaestoribus.

Quaestoribus creandis origo uetustissima est: & ante omnes pene ne magistratus instituti sunt. Gratianus autem in eo libro quem de tribus scripsit: ipsum et romulum & Numam duos habuisse quaestores: quos non sua uoce. sed populi suffragio creatos scriptum reliquit caeterum ut romulum quaestores habuisse non usque quaque notum est. ita Tullium Hostilium regem quaestores habuisse constaret inquit. Qui uero publice querebant pecuniae praepositi essent appellatos aiunt. quorum uero aerarii: & urbanae pecuniae curam agere puincias primum exigendis uectigalibus sortiri plerique: ut Gratianus dixit epistolis in senatu legendis occupari. licet nuncupari candidati principes: nonnunquam autem maleficia conquirere quaestoribus negotio traditum est: ex quorum exercendis quaestionibus quaestores dictos fuisse: Marcus Varro opinari uidetur.

stores ut fere omnes aliquos magistratus tam plebeios q̄ patricios promiscue creari obtinuit: q̄ potestas qm̄ minoribus ascribere. neq; reprehensionem neq; uocationem habet: & quemadmodum priuati in ius ad pretorem uocari solent eadem gerendorum. honorum dicēdæq; i senatu sn̄iæ initium fuisse phibet etiam quia de capite ciuis: ro. in iussu populi nō erat permittum consilibus dicere: propterea æq̄stores constituebantur a populo: qui in capitalibus p̄essent rebus ii appellabantur q̄stores paricidii. quorum & meminit lex duodecim tabularum.

De interregia potestate

Omulo ergo hūanis iam rebus subducto: fluctuantibus
r p̄m̄ aīs quo pacto rem. p. procurarent: quē in demortui regis locum sussecturi: aut quo tādē pacto essent: ne noua multitudo sine rege ac duce passim uagarentur: ac uicinorum tandem irritatis animis: urbem rectore uacua uis aliqua externa adoriretur: difficultati rerum consulere: rati: cētum patres excedere de curiis singulos ex singulis legunt: qui summæ rerū præessent. ex iis unum qui insignibus imperii & fascibus esset decernunt. quinq; dierum spatio finiretur imperium: eoq; pacto uicissim inter se sortiebantur dum orbe exacto ānus circūageretur. Sed huius imperii cum iam p̄sum uideretur ac plæbs pro uno rege centum sortitam esse quereretur audirentq; ea moueri patres: qui uel imperium p̄scituri esse uidebantur p̄ sp̄m̄ beneficii ultro offerentes rati summam potestatem populo permittunt: statuunt neue plus iuris ac potestatis futuro regi permitterent: q̄ apud se retinerēt: simul decernunt quē populus ipse regem iussisset: ita demum ratus haberet: ac si patres auctores extitissent. Tum rex cōcione aduocata quod bonum iustum felixq; sit inquit quirites regem create: si dignum qui secundus a romulo sit: creaueritis patres auctores sient: atq; ea conditione reges creabant. apud quem ergo summa rerum erat dum regia potestas uacans erat interrex appellabatur. Apud minores uero romanorū cum rei. p. causa abessent consules: neq; habendis comitiis interesse possent: sine uicio consules creati essent: si dictatorem comitiorum causa dici nō placuisset: res ad inter regem deducebatur. ac per interregem cōsularia comitia habebantur.

De duumuiris capitalibus.

I duūuiratus capitalis repetere originem uolueris. usq; a
Tullii Hostilii regis tpibus erit repetenda. Is. n. bellū cū
albanis gesturus. copias iam e campis in aciē eduxerat.

Tum Metius Suffetius albanorum dux regem romanorum ad
colloquium uocauit ubi in conspectum uenerunt. diu de cōditio
nibus pacis inter eos agitatum est hanc tandem conditionem
inierunt. Erant in exercitu albano trigemini fratres. qui curiatii
appellabant: ut hi cum trigeminis Oratiis romanis ferto dimi
cant utrius exercitus uictores essent. is populus cum bona pace
alteri imparet. Armati ergo Oratii illic curiatii in campum p
deum diu uario Marte pugnant. ad extremum tres curiatii atq;
ii quidem omnes saucii duos ex Oratiis obruncant tertio inte
gro relicto. Iuuenis ergo iteger corporis animiq; uiribus. ne si stā
do tutari ictus non posset. abire capū instituit. ex curiatis q ua
lidior erat metu exaiatū fugere ratus psequi illū ægere licet per
git. Oratius ubi alterū longe ab aliis esse cernit. Curiatū aggre
dit. parūq; ualidū obruncat facile: ac currente fratri ferre auxi
lium primo illo ē infirmiorē: & uix sustinentē arma facilius oc
cidit. Tertiū graui uulnere metuq; graui ore: mīore negotio cō
fodit. Iuueni ergo Oratio oīum consensū gloriosissimus trium
phus decernit. Triūphanti ergo cū oē genus hoīum. tū Oratia
soror uenit obuiā. hæc Oratia alteri ex Curiatii sorte despōsata
fuerat. q̄ ubi cōspexit. occiit nuper a fratre uiri pēdētes ab hasta
exuias lamētis & scemineo eiulatu cōplebat oīa. cuius rei indi
gnatōe sororē interfecit ratus publicā laticitiā turbasse. Triūpho
ergo acto Oratius apud regē trahit in carcerē seruādus: traditur
ergo oīum snia Oratiū dānat capite. sed recens tā insignis facti
memoria p multū fauoris a rege ipso sibi uēdicat. Dilatiōe ergo
iudicii rex quæritans: tū primū duos uiros creat. qōnem iudicii
ab se ad illos reicit. qd plura: duūuiri plectendū capite Oratiū p
nunciāt. sed Oratius ab illa snia populū appellat. res ad populi
iudiciū reicit. Tū uero senis orbiq; triū liberorū parētis lachry
mis & pro concōe orōnibus acta. insignis actæ rei recenter; me
morā: reū iuuenē populus absoluit. Tum ergo duūuiris capita
libus initiū esse cœpit. unius tñ argumēto triūuiri collegæ facti
sunt: q̄ uero capitalibus qōnibus pessent. & carceris rex capita
lium agerent custodiā appellari sunt cuius ē. magistratus i

da mnatione. C. Manilii capitolini opa usum. po. ro. Liuius me
mit eorūdem interitū triūuiroz in eos qui cū. L. Catilina con
iurauerāt aiaduērsū ē: ut meminit Salustius. De p̄fecto urbis.

E p̄fecto urbis nūq̄ antea q̄q̄ reperitur. q̄ de Sp. lucre
tū p̄is lucretiæ prefectura. non tamē alios reges p̄ter tar
quinum superbū p̄fectos urbi creare potuisse negauerim
quo se se res uerrant: cum regibus proficisci opus foret: penes p̄
fectum urbis summa regz relinquebat̄. ubi autē imperium pro
pagatum est: totius italiæ iurisditio ad p̄fectū urbis delata est
oīa. n. crimina quæ per totam italiā admittebantur: ut episto
la diui seueri ad Fabium Cylonem cautum: est p̄fectus urbis
sibi uendicat: in initio uero eius epistolæ ita scriptum est: Cum
urbem nostrā fidei tuæ cōmiserimus: quicquid intra urbē admit
titur: ad p̄fectum urbis uidē pertinere. Sed & si quid intra cen
tesimum lapidem admissum sit p̄fecti urbis ad cognitionem p̄
tineri si ultra centesimū lapidē admissum fuerit urbis p̄fecti no
tio nō erit audiet seruos q̄ ad statuam confugerint: aut q̄ de dñis
cōgrāntur: q̄ de suo peculio empti nō manumittant̄: audiet
dominos egentes: & qui se ægros esse dicant: desiderentq̄ sibi a
liberis suffragium impendī. Relegandi etiā deporrandiq̄ in i
sulam potestatem p̄fectus huiusmodi obtinet. Si quis autem
seruū suū in uxorem suā adulterium cōmisisse asserit apud p̄
fectum urbis erit audiendus neq̄ est alienū ab eius potestate: ut
coram ipso interdici qd̄ ni clā exercetur. Solent itē ad p̄fectū
urbis tutores curatoresq̄ remitti qui male in tutela curaq̄ uersa
ti fuerant: q̄q̄ grauiore aiaduērsione q̄ ut suspectorum crimē in
currant idigent seu quos probari possit datis nūmis tutelā occu
passe. seu accepta mercede opam dedisse. quominus idoneus tu
tor assignaretur alicui uel consulto circa edendum patrimoniu
eius q̄ritatē minuisse: siue euidēti fraude pupilli bona alienasse.
Id quoq̄ iniunctū est huic magistratui a diuo seuerō ut manci
pia tueatur ne prostituantur. Curare præterea p̄fectus debet: ut
nūmularii probe se agant circa suæ professionis negocia obeun
da: rēp̄tq̄ ab iis q̄ leges non admittunt. Si autem patronus se a
suo liberto aut docuerit aut contumeliosum sibi libertū quera
t siue se conuitium ab eo passum liberum ue suum: uel uxorem
aut quid simile obiectum fuerit p̄fectus urbi adiri solet: & pro
modo querelæ corrigere cum aut cōminari aut fustibus castiga

re aut ulterius procedere in poenam soler q̄ si delatū se a liberto
aut contra se cum inimicis conspirasse doceat ē in re tali p̄fectus
in eū poenā constituet: cura etiā rei macellariā oīs ut iusto prae-
cio ueneat ad offm̄ p̄fecti pertinet & ideo for̄ boarium suarium
piscarium & olitorium ad eūdē p̄fectum pertinet. Ad tuendam
quoq̄ populorum getē dispositos stationarios milites habere
debet: curareq̄ ut sibi quod ubiq̄ agitur per delatores denunciet
potest ē urbi interdicerē negotiationi p̄fectionibus aduocatio
nibus & foro ad t̄pus in p̄petuū: sed cum multo tempore prae-
fectus urbi creatus fuerit: demum illius ditione delata ad praetorē
translata latinarum feriarum duntaxat creati ceptus. est & cum
cæterorum omnium magistratuū fora q̄scerent soli p̄fecto ur-
bi latina subirent: ne quis alteram magistratuū spēm arbitraret
pleraq̄ q̄ ad p̄fecti ditionem pertinere uidebantur de industria
ommissa sunt.

De consulibus.

Consularē potestatem regiā potestatis exemplo accersi-
ram fuisse uetustatis monumenta declarant: exactis. n.
regibus duo uiri creati sunt: q̄bus prae-ter q̄ ānuū impiū
datū est nihil aliud imutatū est. Itaq̄ lictores & trabeam cætera
q̄ regum insignia tenere q̄ consulere rei. p. deberent: consu-
les appellauere. Iniunctumq̄ ut omniū quæ e re. p. fore arbitra-
rētur: diligenter curam agerent. Primi consules post exactos re-
ges fuere. L. Iunius Brutus: & L. Tarquinius collatius. Brutus
cū collega egit. ut penes alterū dūtaxat fasces forent. ne si penes
utrūq̄ populus conspexisset. duplicatum terrorem ex uno ad
duos reges q̄reretur. xii. erant lictores. qui cum fascibus uirga-
rum securim cuiq̄ consulum praeferabant. quem numerum li-
ctorū collegisse romulū feret. eo q̄. xii. uultures in auctio mon-
te cum auguris cū fratre contenderet inspexit. nonnullis autem
atq̄ idoneis auctoribus hoc ut pleraq̄ alia. s. apparitores sellā
curulē togā & p̄texam ab etruscis populis asciuisse uerisimilius
uidetur. etruscos scilicet cum duodecim populis constarent. re-
ge communiter creato. unū lictorem regi singulos exhibuisse.
Lictores aut a ligando dictos existimāt. q̄ que consules p̄hendi
iussissent: p̄sto essent ad p̄hendēdū. & uenietes cōsulibus obuiā
de equo descēdere iuberēt. Iunio aut Bruto altero ex cōsulibus ex-
tincto cū solus. P. Vale. i cōsulatu remāssisset. hic. n. i Tarq̄ni Col-
latini locū suscepto erat: q̄ ille ob iūisū tarq̄noꝝ ḡns se cōsulatu

abdicare cōpulsus esset: ut sunt mutabiles vulgi animi in ipsum
nō inuidia mō: sed suspicio etiā cum atroci crimine aborta ē. &
cū cōsul aduocata cōcione se expurgasset: auctor esse instituit
ferendae legis: ut aduersus oēs magistratus eēt puocatio. Tum
uero cōsularis auctoritas regia: potestati lōge inferior esse cōcepit
ac libertatis iacta semina mirū in modū conualuisse uisa sunt cō
sules nisi a patribus creari qđ apud alios auspicia non essent: reli
gionē fore aliqñ creditū est. pfligato rādem gallico bello co. s.
quo. T. Manilius torq̄tus torquae hosti gallo, quē singulari cer
tamine occiderat detrācto, torquari nomē sibi posterisq; suis cla
rissimū dedit, assiduis tribuitis seditionibus uicti alterū ex plā
be cōsulem creandū cōcessere: primus aut de plābe cōsul .L.
sequatius creatus est: & cū antea tribuōs militum, q pro consu
libus essent ex suo quoq; ordine creari plābs obtinuisset: saepe
numero creationi tribunorū cōsularis dignitas intermissio fuit
adeo ut duobus aliqñ: nōnunq; pluribus, saepe ēt paucioribus an
nis cōsulare impium uacauerit, de constitutione uero cōsula
ris potestatis id uulgo comptum est habitis. s. per cōsules siue
alterū duoz; siue per inter regē & dictatōrē cōitiis quae tribuum
centuriarūq; conuētū ac suffragiis constāt & in cāpum martium
accitis qui cōsulatū petitori erant incāpū descendunt, atq; eo q
tunc candidis uestibus induti sunt, candidati uocantur, in quem
igitur populi suffragia cōsularibus hābitis cōitiis suffragiisq; ri
te peractis cōcurrebant, is erat cōsul designatus, sed quem de co
mitiis hūimus mentionē, nō incongruū est hic non nihil ex iis
quae ad nos usq; puenerūt ascribere. Cōitiōrū, n. alia calata, alia
tributa nūcupantur, Calata uero dicta q calari per lictorē, i. uo
cari, Ea uero in centuriata & curiata diuidūē, Curiata ex curiis
q triginta numero erant, & oē ciuium cōtinebant, per curi
atū lictorē uocabāt, Centuriata uero p cornicinē ex cēsu & aēa
te accersiebantur, Tributa uero ex oībus regionibus urbis ac tri
butus ut reor nūcupata constabant, Cēturiata aut fieri intra po
meriū nefas erat, q exercitui ut ferūt extra urbem imperari ius
non sit, ppter ea cēturiata in campo martio hēri, q exercitui im
pari p̄sū cā solitum sit, Illud p̄terea necessariū cōsulatum peten
tibus, ut per se ipsos comitiis interessent, p alios perēdi facultas
nullo pacto decernebat, Quetiā p̄scribēdis ceteris magistra

tribus obseruatum uideo. eā præerea potestate de q̄ agimus & filii
familias & sui iuris cōstituti consequuntur. seq̄ ipsos apud se sua
auctoritate emancipandi facultas ē. Tandē ē institutū ut qui cō
sules fierent ipso iure sine emancipatione a patriæ potestatis uin
culo liberarentur.

De Dictatore.

Dictatorē Albanos prius q̄ Romanos hūisse: quippe qui
Metiū Suffectiū hūerunt: testis est. T. Liuius apud roma
nos uero primus dictator factus est. T. Largius primū
consul. quo āno quibus ue consulibus non satis constat. Illud ue
ro liquet latino sabinosq̄ bello impendente sexaginta ue populis
in romanos coniuratis: concitante Manilio Octauio tusculano
Tarquini Superbi genero: q̄ eum penes exulabat dictatorē ro
mæ creari instituisse. ea summa q̄dem præs apud romanos fuit
a qua nec puocandi ius fuisse: & aduersum in capite cuiusq̄ ci
uis romani: totiusq̄ rei publicæ summā ditionē penes ipm̄ ha
buisse uereq̄ scripta testant̄. Lictores & uniuersa regū insignia di
ctatori attribuere. Qui aut̄ summū ei in populū ius summāq̄
potestas fuit magister populi cognominatus ē: ex quo factū ut
qui potestate aliq̄ de. pu. haberet. utpote illud a sup̄ma dictatu
ræ potestate ortū duceret. magistratus uelut a candido candida
tus uocaretur. dictator aut̄ nullo alio pacto creari cōsueuit. q̄ cū
uis aliqua maior de iprouiso aborta ingentē urbi cladē minitari
uideret. prius nō nisi e patribus uelut pleraq̄ alia: dictatorē le
gi fas fuit. tandē ut cætera quoq̄ id ipm̄ iminutū ē: bello. n. q̄
po. ro. cū saliscis gessit: Tarquinesibusq̄ primus de plæbe di
ctator creatus est. C. Marius Rutilius: q̄ & ipse magistrū equitū
et de plæbe hoīem. L. Plautiū dixit. hūc magistratū quē q̄ am
plissimus esset: nō nisi sex menses retinere licuit. q̄ uero futuros
dictare magistratus solitus sit: appellatū esse dictatorē Marcus
Varro ait. huius etiā prætextu magistratus. L. Sylla: ac deinde
Iulius Cæsar rem publicam oppressere tyrānidis inuisum: acq̄
infame nomē euitare cupientes. de dictatore ergo q̄tū p̄ uete rū
disquisitiōem licuit diximus.

De Magistro equitum.

Vales tribū celerū apud reges: tales ferme apud dictato
res magistri eq̄tū fuere. & ut dictatori ius sumū in popu
lū fuit: ita i oēs milites & accēsos magistro eq̄tū fuis
se traditū ē. primus magister eq̄tū. S. Cassius fuit a. T. Largio
d

primo dictatore creatus. id demū officii fuit magistratus equitū
apud dictatores quod tandem p̄fectores pretorio apud Cæsare.

De tribuno plæbis.

Ribunis plebis creandis initiū fuit secessio plæbis a pa-
tribus in montē sacrum facta: transacto. n. bello hinc uol-
scorū: illuc equorū atq; sabīnorum cū ex promissis patrū
ferendæ legis deliberanda a nexibus sceneratorū plæbe spes qui-
busdam certis indiciis uersaretur: q̄ tamen quadā ac nimia lūlio-
ne protrahi uideret a patribus Marco Valerio dictatore crea-
ro: qui ad populares seditiones cōprimendas. ingensq; geren-
dum bellū mitteret. cūq; pro plæbe ad ferendā legē intercede-
re cepisset: & quæ se & plebem frustrari uideret. magistratui se
abdicauisset: accederetq; ad dignitatē plebis: q̄ p̄res plæbis aios
a seditionibus auertere rati sub prætextu sacramenti consulibus
p̄stiti nouo bello cogere ad militandum adnitebātur. plæbs per
molestē id ferens in montē sacrum: qui est trans anienem tertio
ab urbe miliario secessit: quod cū ingētem trepidationē incussis-
set patribus: quonā. n. modo urbē oīum militū robore exhau-
stā siqua uis belli aliqua ex parte irrepsisset: tutari rē: p. facultas
dabatur. Meneniū Agrippā sūmā ea tēpestare auctoritatis uirū
plæbi chaz pariter ac patribus legatū ad cōponendā popularem
seditionē decernūt: qui graui usus oratione in q̄ apologū de cō-
spiratōe mēbroz cōtra uentrē iduxit: quāmodū si q̄ ea cōspira-
tio cladis attulerit. usq; eo delinuit plæbis animos: ut illius opa
pacē cum patribus inuenerit. in cuius pactōe sœderis cōuenit uti
plæbeios in urbe magistratus obrinerēt: duos ergo tribunos tū
habere plæbs cœpit a. Vir. T. ueturio consulibus alia inuisus
secessione tres additi Apio claudio. & C. q̄ntio cōsulibus mox
q̄nq; Itē alii. M. oratio puluillo & Q. mniutio. hoc pacto. x.
tribunis in plebē. ro. fuit iurisdictio: Tribunorū uero tāta creuit
auctoritas: ut q̄cqd senatus decreuisset: ita demum ratum hēre-
tū. si tribuni approbauisset stabant. ergo in uestibulo curiæ: ubi
habebat senatus: templū ingredi nō licebat: & q̄cunq; senato-
res decreuissent tr. animaduertenda perferebant ut si pro re pu-
blica fore uideretur approbarent: cætera ad arbitrium relicerēt
tāq; senatus consulta approbassent. T. Ifam in tergo adiciebat
haud alio pacto rara iudicatū iri. sed de tribunitia potestate si la-

etius patere uobis uoluerimus: labeonis Antistii iuris peritissimi
constat sententia: cuius uerba quēadmodū apud. A. gelliū scri-
pta repperi: ita ipse scripsi in quadā inquit epistola Athei capito-
nis scriptū legimus Labeonē antistii legū atq; mox. po. iurisq;
ciuilis doctum apprime fuisse. sed agitabat inquit hominem
libertas uacors usq; eo: ut diuo Augusto iam principe & rem.
p. obrinente ratum pensumq; nihil haberet: nisi quod iustum
factumq; in romanis antiquitatibus iuenisset: ac deinde narrat:
quod idem ipse Labeo per uiatorem a tribuno plæbis uocatus re-
sponderit. iussit enim ei qui missus erat ad tribunum plæbis re-
dire: eiq; dicere ius eos non habere: neq; se neq; alium uocandi
quodāmodo moribus maiorū Tribuni phensionē haberent. uo-
cationem non haberent. posse igitur eos uenire & phēdi se iube-
re. sed uocandi absentem ius non habere. Idq; etiam apud Var-
ronem in libro rerum humanarum scriptū asserit. A. Gellius:
qui sane Varro cum triumphauit esset asserit a tribuno plæbis non
uocatum fuisse. cum trib. ple. esset neminem uocari iussisse ma-
xime uero patres tribunorum intercessionibus extitere. id qui-
dem est uim a cæteris magistratibus prohibere fieret. aut mi-
nores in legibus ad populum ferendis quæ plæbiscita appellan-
tur. In quibus sane rogandi patrum interesse nulli admodum
ius fuit. qui etiam in prouinciis proconsularibus assignandis ut
idem apud Plutarchū in uita. M. Catonis maxime in tribuna-
tu. p. clodii licet istud ēt obseruatum est inter tribunos si cæteri
omnes unam rem probassent. unus uero id prohibuisset. plus
cæteris quidem omnibus in ea probatione pollere. & reliquos
omnes facile impedire posset. De procōsulari potestate.

E hac quidem potestatis spē nihil q̄q̄ prius reppi q̄ bello
d cum po. ro. cum equis infelicitè gelto maximoq; terro-
ri urbi illato. tū. n. consul q̄ in urbe remāserat. quo cele-
rius delectum facere posset. proconsulē creauit: qui obsessio col-
legæ auxilium afferret. creatus est igitur proconsul. T. Quinti-
us Albo &. Sp. Fusco consulibus. q̄ uero proconsulibus mitte-
rentur. eorūq; uice functuri essent. procōsules appellati. his ma-
gistratibus cætera quidem consularia insignia concessa sunt. p̄-
terquā quod sex duntaxat lictoribus uiri inunctum est. Quā
tempestate non ordinario quidem. sed delegata iurisdictione

proconsul de quo agimus utebatur. quis postea usu euenit. ut propria huic magistratui iurisdictio competere instituerit. pro pagatis n. ipsi finibus complurium & ingentium bellorum administrandorum cura exorta. obseruari coeptum ut quo quoque anno consules fuissent. se queri pro consules remanerent. in varias prouincias cum impia sortirentur. De finibus autem proconsularibus. quam nancisci potui: ea breuiter subiiciam. Potestate sua proconsul nisi in ea prouincia quam est sortitus exercere non potest. quis uoluntariam autem iurisditionem eam esse auctoritate manumittere seruos suos apud se uolentes. aut se adoptandos dari possim prestare. Contumeliosam uero iurisditionem preterquam in prouincia tractare non potest. nec quicquam in prouincia negotiorum exoriretur. quoniam ad proconsulis administrationem pertinere soleat. sin autem fiscalis causa incideret. melius faciet ad procuratorem Caesaris deferre. Si uxorem secum in prouinciam iusserit. quod non fecisse decet. rursus putabitur. ea quae deliquerit in eam ipsam adueneret obsoniis dono missis ut prorsus abstinere non debet. sed in accipiendis modum seruare. ualde enim inhumanum est a nemine. passim uero uilissimum & penitus auarissimum. ab aliis uero rebus dono missis omnino abstinere proconsule oportet. Item ab omnium rerum preterquam uictus quotidiani causa. Lites uero quae seriosa excussione aduersationeque indigent summatim pertractare ac diffinire non debet. Quae cognitionem exactionem uel desiderant: ut obsequium a liberis & patrimonii exhibent a liberum summari aduersum pronuntiare poterit. parum autem obsequentes patronis suis liberos cum uerbis paulo atrocioribus exterreant. tum etiam sustinere castigationem coercent absque iudicio sapientis ac fori strepitu. Non habentibus autem ad uocatum ob inopiam seu aduersarii potentiam ultro exhibeat: ac denique uniuersa expediat: quae mero ut aiunt imperio assignari solent id. n. significat gladii potestate in facinorosos seruosque aduertendi. Sed quoniam negotiorum prouincialium multitudinem per ipsum obire per proconsulem difficile est: legatum proconsules habere solent: de cuius officio pauca uidentur fieri.

De Legatis proconsulum.

Olent proconsules ob rerum gerendarum multitudinem in prouincia legatos statuere quod non propria sed mandata iurisditione utantur: quos prius etiam quam in prouinciam puenerint: sibi substituere possunt. Siquid autem legato occurrat: cuius rei graui

tas etiam
debet. Neq
centia est. lu
custodias q
legati cogn
sul discedat
prouincia p
si res integ
fortasse con

Edili

a utru
rebu

ma quidem
publica mag
haud multo
sul alter ob
placidos &
reip. sum
pros appar
Crescentib
ces de suo q
be uicti duos
Nam cum in
in concordia
garentque se
uenibus pat
libenter act
essent: senat
les forent. a
ret. dumodo
pitolius. &
ros alios a lul
pellati sunt. A
acium qua g
partibus creat
Placeti uero d

tas exactiorē diligentia exigit: ad p̄consulē remittere legatus debet. Neq; n. aiaduertēdi coercendi seu atrociter uerberādi licentia est. Iudices tñ litigantibus tutores ēt pupillis dare potest custodiasq; q̄ p̄ puincia dispositae sunt in stationibus p̄consul legatā cognitionē cōmendare. nec prius q̄ e prouincia proconsul discedat: legatū dimittere cōsuevit. Et si diem suū obierit in prouincia proconsul ita demum sibi mandata negocia exiger: ac si res integra nō iueniat. Si uero abesse a prouincia proconsulē fortasse cōtigerit causas ēt quae aiaduersionē exigant delegabit.

De aedilibus plābeis.

Edilitatē plābeia p̄ uetustissimo magistratu habeo. & a utrum añ tr. pl. creati cōepint ābigo. memorq; exactis rebus ad secessionē in sacro monte factam plābs maxima quidem pars populi Romani tanto tēpore absq; aliquo ī re publica magistratu. a quo tueretur extiterit. quin apud Liuium haud multo post tr. pl. creatos pestilenti quodā tpe. cum & consul alter obisset. alter uero agram aiām traher &: apud aediles plābeios & consularē & tributiā potestatem: & tandem totius reip̄. summā recidisse constat. Nō q̄ illos tunc primū creati cōptos appareat. sed q̄ longe antea creatos esse potuisse facile sit. Crescentibus autē plābeis opibus. ita ut ēt dictatores ac pontifices de suo quoq; corpe prestat &. atq; patres multotiens a plābe uicti duos aediles plābeios a patribus creandos peruicerunt. Nam cum in aedilibus ludos faciendos solēnesq; pro ordinibus in concordiam redactis. dies in fastis referendos mādarent. negarentq; se id esse facturos aediles plābis. conclamatū est a iuuenibus patriciis diciē. se id honoris dcorum īmortalium causa libenter acturos. ut aediles fierent. q̄ cū ab uniuersis gratia actae essent: senatusconsultū factū ē: ut duos uiros ex patribus. q̄ aediles forent. dictator populū rogaret. patres comitiis auctores foret. dūmodo ergo patricii aediles creati sunt. Cn. Quintius Capitolinus. & P. Cornelius Scipio. Sed duos tandē aediles creatos alios a Iulio Caesare: qui qm̄ frumento p̄essent: cereales appellati sunt. Apud idoneos inuenio auctores aediles a sacrarum aedium quā gerebant: cura appellatos esse. Curules uero ii qui a patribus creati sunt: qm̄ sella curuli ueherctur: cognominati sunt. Plābei uero & curules iam adeo manifesto cognomine sunt: ut

Interpretatione non egeant nostra. Ludos instituere quauis cā: quibus uē in spectaculis fierent: ad ædiliū partes pertinet. Id enim erat aut leue ædilitatis munus: ut sua quisq; ædilis factus impensa ludos pro modo patrimonii ac dignitatis suæ celebrandos procuraret: cuius instituti Marcus Cicerō in iis libris: quos de officiis inscripsit: cum de sua & magni Pompeii ædilitate meminit locuples testis est. Asconius autē Peditius pompeium ædilem creatum: theatrum quod sua impensa ædificauerat. magnificētissimis ludis: in quibus currus cum elephantis induxerit: dedicasse ait. Id etiam in argumētis comœdiarum: quibus nomina ædiliū qui ludis p̄suerant ascripta sunt: facile est animaduerte re. locorum autem discretio & cuilibet ordini pro dignitate assignatio ædiliū muneris ē. Valerius. M. Attilium Seranum & L. Scribonium ædiles senatus ac plæbis loca secreuisse: q̄ si seruum quispiam aut iumētum morbosum: aut uiciosum pro integro sanosq; uendiderit: ædicto ædiliū emptori succurreret. Qui uero cloacæ publicæ & aquæ ductus cæteraq; ædificia lauta munda integrasq; & expedita asseruaretur: ædiliū offm̄ est: deniq; quicqd rex uiciosarū pro sincero: fractū pro integro usq; uenisset. ædilitio ædicto redhiberi solet.

De decūiris legū ferendarū cā creatis.

Ecūiris summa potestate ineuntibus magistratus omnes qui rem. p. regēbant: exoluere fas erat: quibus creatis hoc in cā fuisse perhibetur. Plæbe. n. quotidianis seditionibus tum ob creandos de plæbe magistratus: tum ad ferendam legem de soluēdo annexibus sceneratorum sæpe etiam de connubio ut inire liceret plæbi cum patribus nōnunq; ob ferendam legem agrariā diuina simul humanaq; omnia miscēte: & tandem cōmunes quasdam leges ferre petenti nequis eēt inuidiæ locus leges extraneas accersiri placuit. Missi ergo tres athenas sunt legati. qui inclyras leges Solonis scriptas ferret: iura etiam & mores aliarum ciuitatum noscerent. Ii fuere. Sp. Posthumius albus. A. Manilius & P. Sulpitius Camerinus. Legati igitur anno tertio postq̄ recesserant leges scriptas referūt. pro quibus sane censendis promulgandis centuriatis comitiis. q̄ ut sanctiores essent. fieri oportebat: decemuiros creant. qui suo arbitratu leges promulgarent. Ii fuere. Appius claudius. T. Gerun-

tius. P. Sextius. L. Vecturius. C. Iulius. A. Manilius. P. Sulpitius. P. Curiatius. T. romulus posthumus Cl. placuitq; ne ab horz potestate esset prouocatio. Penes uero alterum ut fors foret. quoadusq; omnem numerum peruasissent. certos diebus lectores forent. eodem ergo anno. x. tabulas edūt. potestatem uindendi omnibus faciunt. edicunt agitant secum omnes. & si quid emendari suppleri minui ue opus esse censeant. omnium sententias æquo animo esse audituros. postq; satis emendata esse apparuit. decem tabulis scriptas leges centuriatis comitiis proferunt ac simul se magistratu abdicant. cum uero rumor precebuisset. duabus aliis tabulis ius. po. ro. plerūq; ac absolutum fore iterū habitis comitiis alii. x. uiri subrogati sunt. tum Apius cui comitia datum habere fuerat. sese cōtra ius fasq; x. uirum creat. Collegæ fuere. M. Cornelius maluginensis. M. Sergius. A. Minutius. Q. tubilius. Q. petelius. T. antonius merenda. Iulius spurius opius cornicem. M. rab. lepius. Operæ precium est audire q; ii decē uiri per spem ac libidinem dominandi omnem rei p. spem idibus maiis. quo iniere magistratum cum duodecim singuli fascibus forum compleuere. neq; enim ad rem pertinere demī secures qn absq; prouocatione creati essent. Interpretabant decem ergo regum instar primo conspectu pbuisse ferūt. incredibile est. n. q̄tum ea res urbi terrorem iniecerit. neq; suus urbē sefellit timor. Primum cum abstinere a patribus cepissent in humiliores crudelitatem libidinemq; exercebant hominū. non carū tor erant ut apud eos grā potius. q̄ æqua ui iudicia haberēt domi contrahebant. pnunciabant in foro. si quis collegam appellasset. ab eo quem appellauisset. ita discedebat. ut poeniteret primo decreto non stetisse. Opinio etiam fuit scdus clam inter eos iureiurando dictum ne comitia haberent. perpetuoq; decē uiratus possessum semet obtinerent imperium. hac conditione iam maior anni pars processerat. & duæ tabulæ ad decem adiectæ fuerant. nec quicq; aliud supererat. nisi ut cēturiatus comitiis perferretur. hoc peracto cum laberetur annus. nullaq; comitorum mentio haberetur. & q̄uis anni factos exactione priuatim plæbs obstreperet. ac libertatem penitus amissam conquereretur. eo illi nihilo communiore facta hac petulantia abutebantur. sed hos urbanos strepitus nunciatum bellum a sabinis

equis ue ipendere paululū intercidit. hito. n. delectu decēuit
armato exercitū in bellū pdeunt: dum uario euentu gerit: Api
us claudius decēuit: qui gerēdis rebus urbanis remāserat plæbe
iæ uirginis: cuius amore deflagrabat stuprādæ consiliū capit. p
eius. L. Virginius: q tum honestū ordinem in castris ducebat:
Icilio cuidā tribuitio uiro puellam desponderat. hāc uirginē for
ma egregiā cū Apius pce & precio tentasset pellicere per uimq
sibi succedere cuncta cerneret: animū ad crudelitātē superbiāq
conuertit: Marco Claudio clienti negotium dat. ut corā se p tri
bunali sedente puellā in seruitutē asserat. Cæteros oēs qui liber
tatem asserant reiecturū promittit. Opportunitatē ergo nactus
Claudius libidinis minister transeunti per sorz puellæ sceleratas
manus iniecit: seruam suā seruāq natam appellans: ac sequi se
puellā iubet: cunctantem ui abstracturus esse uidebat. cū ad cla
morem ereptæ nutricisq fidem quiritū iplorantis multitudinis
concurſus factus esset: iā p aui rota esse uideret. Tū claudius nī
hil opus esse tumultu ait. se iure crassari si nō crederent ad tribu
nal seqretur: Cū ad tribunal meatū est. p̄tor apud argumēti du
ctorem agit puellā domi suæ natā. furtoq subtractam. i domo
Virginii pro filia esse suppositā. interim dñm ancillā seq: q ita
æquitas dictaret. interloqueretur. Cōposuerat ita se facturū Api
us Claudius. ne sine cāæ cognitione p̄nunciare in seruitutē ui
deretur. Tūc aduocatis puellæ intercedentibus: patrē rei. p. cā
abesse iniquū de liberis absentibus agi. cæteraq huiusmodi alle
gantibus. Icilius uir & munitorius supuenit. Iciliū autem ut erat
uir acer multa intrepide uociferātē Apius per lictorē summoue
ri iussit. Sed cū ille constātissimo aio resistere pergeret. ac multi
tudinis concursus ingens fieret. Apius ne exortus tumultus no
uandi res occasionem faceret. uades de uirgine in posterū diem
in iudiciū sistenda dari iussit. interea patrem accersunt nūci. ad
uolat in urbem pater. ac prima luce sordidatus filiā solita ueste
cū aliquot m̄onis secum in forū ducit. uociferat opem ferat la
mentatione: & quarelis oīa implet. Idē Icilius: idem puella ac
m̄onæ faciunt. aduersus hæc oīa Apius obstinato aio tribunal
ascendit. uindicias secūdū seruitutē decreuit: quod decretū cum
ingētem admirationem incussisset. ac Marcus Claudius iret ad
comphendendam uirginē. tunc pater intentās in Apiū manus

Scillio Inquit non tibi Apī filiam meam despondi. ad nuptias nō
ad stuprum educaui. sed quāso patrio dolori ignoscas: siquid sum
in te inuectus nelementius. sinas ergo me nutricem percūctari
falso pater sim. ut re compta æquiore hinc animo discedam. Se
ductam ergo filiam percūctadi p̄textu rapto e tabernaculo lanī
cultro filiam interemit. quid multa? Rei indignitate pariter om
nes cōmori in forū concurrunt. Apīus autem ut tumultuari cōe
ptum uidet: q̄ uitæ cōsuleret obuoluto capite effugit. Plæbs er
go recuperandæ libertatis occasionem nacta: arreptis armis du
ce Virginio in auentinum fecedit. Nec minus Scillius in castris
militum concitat multitudinem: plæbisq̄ urbanæ exemplo. x.
tribunos militares creant: ingentiq̄ cum exercitu ad urbem ac
cedunt. alteri se exercitui coniungunt. Hoc pacto armata plæbs
secedere statuit: eo ergo quicunq̄ per ætatem ualitudinemq̄ po
tuerunt: cum uxoribus liberisq̄ peruenere. his tantis moribus p̄
tulsi decemuii senatum frequentem fieri iubent. Rogat quid e
re publica fore censent: elicere demū cum multa ultroq̄ citroq̄
in senatu agitata essent: ac plerique senatores intrepide decemui
ros oratione castigassent: decem tarquinos appellantes. Decē
uii tandem futuros se in potestate patrum affirmarunt modo
se se ab iniuria tuerentur. ac simul legatos mittere ad res compo
nendas statuunt. Missi ergo legati. M. Oratius & L. Valerius
probatissimæ extimationis uiri de conditione pacis cum plæbe
agunt. petebat autem plæbs inter cōditiones pacis ad supplici
um decemuiros. qui legati primum cōpositis oratiōibus dissua
serunt plæbem. Contenta igitur plæbs fuit: ut sui sibi tribuni re
stituerentur. & ut consueuerant rediretur ad cōsules. Interim ab
dicant se magistratu decemuii: comitia cōsulibus tribunisq̄ cre
andis habēt. hoc pacto creatis exactisq̄ decemuiris: ad priorē for
mam regiminis reditum est.

De Præfecto annonæ.

Voniam de potestatibus agitur: ratio etiam admonet:
ut de præfecto annonæ extra ordinem tunc creari solito
non nihil adiciam: de quo. sane magistratu nihil antea
prius repperi: q̄ Appio Claudio: & publico Seruilio consulibus:

eo quoq; anno quo Tarquinus superbus consul apud Aristodemum tyrannum mortuus est. Tum inter consules oratio dicitur de dedicatione ædis Mercurii: quæ sane hac conditione sopita est: q; uter dedicaret Mercurii ædem: is quidem annonæ pesseret. Populus dedicationem dedit. M. Lectorio primi pili nō tam ob hominis meritum: q̃ ob ignominiam cōsulum haud probe in magistratu obuersatorum. Cæterum ut hoc apud Liuium non mihi planum usq; quaq; apparet: credo errore scribentium: ita de. L. Minutio pfecto annonæ: haud multo tpe post usquequaq; manifestum est: huius magistratus. difficile & caritate annonæ usus potissimum atq; opera exhibeatur frumentū undiq; coemūdum: & si quis ultra ppios usus possideret: in medium ponendum curabat: aduehi undiq; & aduectum iusto p̃cio uenire nitebatur. cuius ope magistratus egregio populo. ro. penuria laboranti sæpe opera nauata est. Eam potestatem de qua agimus cum magnus ille Pōpelus ageret: ac gubernatores classis nō se cōmittendos maxime sæuienti pelago dicerent: illā saluberrimam reip. uocem edidisse dicitur Nauigare. n. inquit necesse est: uiuere necesse non esse. Tantus præterea annonæ huius causa fauor auctoritasq; accessit: ut quæ alioquin personæ ad accusationem nimis idoneæ essent: hac tamen in causa admitterentur. huiusmodi sunt mulieres infames: & quæ sunt eius generis: quo nos etiam utimur. Sed de pfecto annonæ satis dictū ē.

De tribunis militum: & consulari potestate.

Rebris quidem secessionibus plæbis a patribus quibus consul de suo quoq; corpore creari peteret: externis etiam bellis ingruentibus: plæbeq; ipsa delectum pati negante: coacti tandem patres sunt: ut aut ciuibus: aut hostibus de uictoria concederent. Ab eorum sententiis. qui tribuni plæbis cæde uiolādos p̃tarent. quos foedere cum plæbe lito sacrosanctos haberent: primores patrum abhorrebant. per hæc consilia eo res deducta est: ut rogatione Camilli tribunos militum: qui proconsulibus essent tam ex plæbe: q̃ ex patribus promiscue creari patres sinerent. de consulibus nihil immutaretur. Tres ergo tribuni consulari potestate: qui militares appellarentur creati sunt: itq; consti

tuti sunt uario numero. Interdum enim uiginti fuerunt interdū
plures. nōnunq̃ pauciores. sed de superioribus tantum tribus hi
fuerunt. A. Sempronius Atacinus Lutius Atilius. & Corneli-
us patricii omnes. plæbis. n. eo duntaxat cōtenta fuit: q̃ eius ra-
tio habita esse uideretur. Tunc igitur primo a consulibus ad tri-
militares in consulari potestate uentum est. M. Genutio & p.
Curiatio consulu abeuntibus: penes quem sane magistratum
& ipsum nomen uendit: eadem q̃ apud consules erant collata
est: nōibus tamen imutatis: ac plæbis rōne habita.

De Censoribus.

Vm ob multa & uaria bella: ciuilesq̃ seditiones romæ
pluribus annis incensus populus mansisset. neq̃ esset lu-
strum aliquod de more conditum: neq̃ diffiniri census
posset: neue consulibus cū multum bellorum imineret id nego-
cii operæ precū esset: mērio intra est a senatu rem uidelicet ope-
rosam & minime consularem proprio magistratu indigere: cui
scribarum ministerium custodiæq̃ & tabularum cura arbitrium
formulæq̃ censendæ subiicerentur. Tum duo censores creati
sunt. Papirius. & Sempronius: censuiq̃ habendo præfecti: ab
eaq̃ re censores appellati Marco Gregario Macerino: & Tito
Quintio Capitolino consulibus. institutumque ut quinquēnio
is magistratus perduraret. quod tandem tempus ob censorum
insolentiam imutatum est. ad annumq̃ redactū. A. Mamertio
Aemylia dictatore lulio Virgilio. M. Apio consulibus mirum
quippe dictu est q̃to censuræ initium parua re ortum incremēto
adauctum extiterit. Eo quippe peruenit. ut morum discipli-
næq̃. ro. senatus eq̃tūq̃ regimen decoris dedecorisq̃ discrimen
sub eius ditione magistratus priuatorum ius publicorūq̃ locorū
uestigalia. po. ro. reposita essent in senatū allegere. Senatus pri-
cipem describere: censum agere: lustrum condere: equos adime-
re. Quos autem putassent parū dignos senatu amouere. ut fecit
se ferē. C. Fabritiū. qui cenior. P. Cornelium Ruffum patriciū
uirū senatu amouit. q̃. x. pondo argenti facti pro cōiuiuo appo-
suisset. M. aut Cato cēsor. C. flaminii fratrem senatu eiecit. q̃ exo-
ratus a scorto ut aliquē ex iis qui in uinculis erant obtinebat. n.
pcōsulari impio gal. iā securi pcuteret. obtempauit. Quid di-

causa q̄ leuissimis de causis censoriā inurere notam consue-
runt nimis corpulentis militibus unguentoq; nitidis: equis adē
ptis ignominaq; notatis: exercitu dimisere. Equiti Romano ni-
miū compro splēdidoq; equum strigosum & uix hærentem pel-
lem ossibus habenti: cum obequitātes urbem censores uenisset
obuiā percūctantibus ut quid ipse tam ruber & comptus: equus
tam macilentus & squalore obsitus esset. hic eques ro. quoni-
am inquit ipse me curo equum uero statuiis meis seruo. uisum
est id parum reuerens responsum. atq; ob id ignominia a censo-
ribus notatus est. Ciuem. ro. qui altius oscitauisset in auditorio
censorum ignominia nota affecerūt. Sed cum id rescissent: nō
incontinentia. sed ualitudine factum esse illico restituere. cum
celebrationi quorundam sponsaliorum interessent uirumq; nū
uxorem ex animi sui sententia haberet de more interrogas-
sent. illeq; ex parentibus non autem ex animi sui sententia se ha-
bere responderet: euestigio labe ignominiaē compulsus est. ma-
gnopere enim ab eorum maiestate alienum esse rati sunt: & in
conspetu censoriaē seueritatis leuiculus hō adeo ridiculose fuis-
set cachinatus. Multa in hoc genere dici possent: sed omittenda
sunt. Illud autem non est pretermittendum: q; altero ex censori-
bus morte subducto alterum in demortui locum suffici religio
fuit. Iraque reliquum abdicari se magistratu: ut duo de integro
censores crearentur: institutum est. Id enim huic obseruationi
causam dedit: quod eo anno Galli romam ceperunt. altero ex
censoribus mortuo alter quidem in demortui loco fuerit substi-
tutus: omen ergo uisum est & pro lege perpetuo ne id amplius
fieret obseruatum est. censores uero cum preterq; ex patribus ali-
unde nefas fuerit: id quoq; ut cætera imutatum est: ac indiffe-
renter fieri cœptum. illud etiam censoribus negocium datum ē
ne in scœnore modus excederetur.

De triumphis coloniae deducendæ.

Ricini atq; ardeates cum de ābiguo agro sæpe bello cer-
tassent multis inuicem cladibus fessi: po. tandem ro. de
re iudicē cōstituere. cum ergo utriusq; ciuitatis legati ora-
tum causam uenissent: cōcilio populi a magistratibus dato: ma-
gā contentione actum est. lamq; editis testibus cum tribus uo-

ari: & populum inire suffragi oporteret: confurgit scaptus de
plebe magno natu: & scilicet inquit cōsules de rep. errare in hac
ego populum non patiar sed cum quali uanum & delirū reice-
rent consules. audiendūq; prorsus negarent pergentem uocifera
re pu. cām prodi per lictorem submouere iusserunt. hic ille tri-
bunos appellat: ad eos admissus tertium & nonagesimū se an-
num agere inquit cum agrum de quo duo populi ambigant te-
nere memoria fixum neutrius populi sed coriolanorum fuisse.
atq; eo se tempore militasse captis coriolanis is ager iur belli po-
puli. ro. factus esset proinde se magnopere suadere po. ne inuti-
li pudore causam suam damnet. Mouit non tam hominis au-
toritas: q̄ commoditas ususq; agri tantumq; tribuita potestas
ualuit ei. ut cum hac de re latum esset ad populum: lex de agro
populo ro. adiudicando promulgaretur sane factum maxime de-
honestauit maiestatem. po. ro. multumq; ad finitimas ciuitates
infamiae: dedecorisq; contraxit: q̄ obrem cum id agere ferre pa-
tres: ac non multo post iudicium de ardeatibus egregie pro au-
xilium illis aduersus uolscos allato meriti essent: cum tantā infa-
mie iudicii notam: prorsus ex animis delere cuperent senatuscō-
sultum fecerunt: quoniam ciuitas ardeatū intestino tumultu ad
paucos redacta uideretur. coloni eo praesidii causa aduersus uol-
scos scriberentur. Id cum latum ad populum esset: placuissetq;
multo plures rutulos q̄ rōmanos colonos ascribēdos. priusq; is
ager qui infami iudicio interceptus erat q̄ alterius agri gleba as-
signaretur: ut alicui quā omnibus rutulis eo tandem pacto arde-
ares reuersus ē. triūuiros igitur deducēdā coloniae creat: Agrip-
pam alesium: Titulum cecilium Siculum & M. eburiaculam.
nec abnuerim hunc magistratum alias a maioribus romanorū
creari potuisse. Ceterū ab insigniori ratione: & ingenti pop. ro.
potestate exordiri non piguit. pertinebat uero ad huius magi-
stratus officium. ut & agros nouis colonis diuiderēt: urbes desi-
gnarent: aedificare uolentibus areas partirentur commodis regi-
onibus ciuitatem distinguerent. legibus magistratibus sisterent
& ad speciem optimi tabernaculi rem publicam effingerent.

De Praetoribus:

Vm crebris ac diuturnis certaminibus uicti tandē a plæ
be patres ex consulibus alterum ex plæbe creandū con
cessissent: id sibi uoluntate plæbis pro aperto a consula
tu aditum arrogauere: ut unicus magistratus crearetur ex patri
bus: isq; a p̄ssendo p̄tor appellaretur. qui tādē eo quod inter
urbanos ius diceret urbanus appellatus. penes hunc uero magi
stratum adeo omnes publici priuatq; iuris potestas fuit ut nemi
ius condere: & uetera abrogare facultas esset. tantum uero i mo
dum aucta est pretoris auctoritas ut quod p̄tor ipse dixisset: ob
ipsius honorem ius honorarium uocaretur. Prætori regia insi
gnia consularesq; ferme apparatus. Lictores uero non amplius
sex sella curulis & trabea ceteraq; huiusmodi tradita sunt. ac q̄
uis sex numero lictoribus uti concessū p̄toribus esset Paulo qui
dem emilio p̄tori in iberiam contendēti: ut ait plutarchus duo
decim adhibitos lictores compi. equis albis trabea cādida uteba
tur p̄tor: niuci ad srena quirites subministrabātur ut ait Iuena
lis. Demū cum undiq; peregrinorum multitudo in urbem con
flueret: neq; unus p̄tor turbæ causarum sufficere posset: alter p̄
tor creatus est. qui qm̄ inter peregrinos cognoscebat peregrinus
appellatus est Crescente uero impio tantum in modum amplifi
catus est numerus: ut. x. & octo p̄tores aliquando in urbe ius di
cerent. & quia magistratus uestertinis temporibus in publico eē
inconueniens erat: quinq; uiri cōstituti sunt citra tiberi & ultra.
Capra. n. Sardinia: mox Sicilia: item. Hispania deinde narbo
nensi prouincia: totidē p̄tores quasi magni duces in ditionem ue
nerant creati sunt: partim qui urbanis rebus: partim qui prouin
cialibus p̄ssent. Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas
constituit: ueluti de falso de paricidio de sicariis: ac p̄tores quat
tuor adiecit. Deinde diuus Augustus sexdecim prætores consti
tuit. post diuus Claudius duos adiecit prætores ex quibus unum
dictus Tiberius detraxit: & adiecit diuus Nerua qui intra fiscum
& priuatum ius diceret. Ita. x. & octo prætores in ciuitate ius
dicunt. Sed primo etiam ut dicere debebam Diuus Iulius duos
prætores & duos ædiles. qui frumento præessent. cereales cre
at. ita. xii. prætores sex ædiles creati sunt. quotiens Romæ sunt
magistratus obseruātur. quotiens aut̄ proficiscunt̄ unus relinq̄t̄

qui ius dicat: Is uocatur p̄fectus urbis q̄ p̄fectus olim constitue-
batur. postea uero alius latinarum seriarum introductus est: q̄
quot annis uacantibus cæteris magistratibus creari instituerit.
Quibus omnibus complurimi ingruentibus bellorum usus exe-
gisset: eorundem administrationes mandari consueuere excē-
pro p̄fecto urbi in ciuitate remanere.

De quin; uiris mensariis.

Vm improbitate sceneratorum plæbs ro. magnitudi-
ne æris alieni pene obruta esse uideretur eiq̄. difficultati
principes plebis succurrēdum sæpenumero tentassent:
inclinatis tandem ad concordiam omnium: animis qui tum
consules erant funebrem quoque rem: quod destinari in animis
hominum uidebatur leuari aggressi solutiōem æris alieni in pu-
blicam curam uerterunt. Quinq; ergo uiri creati sunt: quos a
dispensatione pecuniæ mensarios appellarunt. Rogationes triū
uiri nocturni creati sunt: quibus ut existimatiōe deducor ut diffi-
cili bellorum & ciuiliū seditionum tempore in muris custo-
diæq; per milites stationarios mitterentur. Id etiam eorum cu-
ræ iniunctum est: ut & nocturnas seditiones a ciuib; arcerent:
& quies urbi conseruaretur. huius sane partes magistratus in-
officiū p̄fecti uigilum demum traductæ sunt: Enim uero quo
horum magistratuum nomina rem ferme ipsam cui additi es-
sent facile ostendunt. neq; Cuius ipse rei auctor hac in re ampli-
us uerborum facit: apud alios uero nulla prorsus mentio fit.

De triumuiris rei publicæ constituende.

I triumuiratus reip. constituendæ ante. n. ipsum quem
Cæsar cum Antonio & M. Lepido gessit. alter nullus ap̄
romanos produisse memorantur. Ego autem de eo ipso
nusq̄ p̄terea offendisse memini utrum potestatibus annueran-
dum censuerim: haud satis scio: quippe q̄ eas potestates q̄ iniuf-
su: preterq; senatus auctoritatem quisque non dicam sortitus fu-
erit: sed per libidinem dominandi arripuerit tyrannides poti-
usq̄ potestates seu magistratus appellandos duxerim. utcumq;
se res habeat. illud facile an imaduerti potest Iulio Cæsare in se-
natu ab iis qui cum bruto & Cassio erant occiso. mox antonii

cum studia omnia ad componendam remp. contulisse uidere
principem ciuitatis euasisse. Cōfestim uero dominandi libidine
iectum Ciceronem: Brutum ceterosq; qui factioni eius obtre-
tabantur ad octauiani potentiam confugeret ex quo factum ut
Antonius urbē migrare adactus hostis a senatu iudicaretur: ad
quem opprimendum Hircius & Pansa cōsules missi: Augustus
q; cum fascibus antonium apud mutinam adepti fuerunt. fuga-
ueruntq; desperatis ergo rebus Antonius supplex ad Lepidū cō-
fugit: cuius potentia fretus Octavianū qui eque animum ad do-
minationem intenderat: ad scēdus societatemq; pellexit. illam
uidelicet: societatem q̄ homicidia homicidiis in permutatiōem
uenisse dicuntur. inter quos ad cādem destinatos cāsar cicero-
nem pro. L. cāsaie auunculo. M. antonii eidem concessit. Igit̃
tyrānidem prætēxtu pio magistratus paliare pergentes: sese tri-
umuiros rei publicæ cōstituendæ appellauere: quorum nutui &
auspiciis omnis resp. niteretur. Cāterum eorum animos quor-
sum inclinarent mox ipse euentus rerum ostendit. omnes diui-
nas humanasq; res miscens. omnibus. n. intra se opibus cōsump-
tis ad extremum unus Cāsar potitus est. qui & ipse omnibus
cāteris superstes ipsum de quo loquor triumphatum annos cir-
citur. x. ut Suetonius tranquillū refert obtinuit.

De præsfecto prætorio.

Vales apud rēges tribuni celerum equitū: siue apud di-
ctatores magistri equitum: tales demum fuere præsfecti
prætōrii apud Cāsaes. Nā cum secūdas post cāsaie
partes gestarent pessentq; disciplinæ publicæ emendandæ: adeo
a paruis orta principiis creuit auctoritas: ut cum aliquo tempo-
re a præsfectis prætōriis prouocare liceret. extāc; exempla ma-
iorum quo pacto ab iis prouocassent. lecta postmodum a prin-
cipiis sententia a præsfecto prætōrio prouocatio sublata est. cre-
didit enim princeps eos qui ob singularem industriā fide illorū
atq; integritate explorata ad huius ptātis amplitudinē adhibe-
rentur nō aliter pro sapientia ac splendore dignitatis suæ q̄ cum
dem fore iudicatuos. Alio ēt priuilegio huiusmodi potestas sub

mixta est: ne ab earum sententia minores ætate ut ab alioque magistratuum restitui possent.

De quibusdam minoribus magistratuum species.

Alteram magistratus speciem in urbe Roma: Ius aliquando dixisse reperi. nam cum bellorum munera cæteris magistratibus non sufficientibus ad prætores deferrentur: quorum munus administratio iuris præcipuum fuit. creati. x. uiri sunt qui ius in urbe dicerent: Prætorumque partes eo tempore gererent litium iudicandarum appellati. eo tempore quattuor uiri creati dicuntur qui uiarum curam agerent. Ac tres monetales auri argenti que flatores: quorum esset diligentia nominata auro argentoque fabricari.

De præfecto urbis ac uigilum.

Iulius Augustus salutem. p. nullius alterius quam suæ diligentia congruere existimans coercendorum incendiorum causa septem cohortes opportunis urbis locis disposuit: ita ut binas urbis regiones unaqueque cohors presidio tutaretur. tribunis & super omnes clarissimo uiro præfecto uigilum præpositis & licet apud ueteres ro. triumuiros nocturnis ædibus tribunisque id negotii quandoque esset assignatum: pluribus eodem die exortis incendiis: quibus accurrere satisque facere non posse eos appareret: creare præfectum uigilum aug. æsar in animum induxit. De incensoribus ergo: effractoribus: furibus: raptoribus apud præfectum uigilum cognitio est. nisi sique tam atrox: tam famosa per sona sit: ut ad præfectum urbi remittenda uideatur. Et quoniam incendia plerumque culpa exoriuntur inhabitantium: aut sustibus castigat eos: qui negligentius ignem habuerunt: aut seuera oburgatione comminantur. sustium castigationem remittit: cum effractorum in hortibus ut plerumque sit insulisque ubi præciosarum rerum suarum partes patres familiarum seruant apparuerint: Si que cella uel armarium infringatur: effractorum sæpe nonnunquam etiam custodum quoniam apud hunc magistratum exercentur. & ita diuus antonius critio claro præfecto rescripsit. ait. n. effractus horreis de ea re ad illum qui insigni aqutate diligentiaque meriti ut per omnium annalium monumenta ceteros nominibus essent: li ergo fuere. C. duellius. P. decimus. M. papirius. Q. pompilius

T. Aemilius. Qui rem porro difficillimam tractantes plerique parti utriusque semper grauem cum alia moderatione: tum impendio magis publico quam iactura sustinuerunt. Tarda enim nomina & impeditiora quam facultatibus ad aerarium missis suppeteret aere in foro posito dissoluerunt: ut non modo sine iniuria sed etiam sine querimonia partis utriusque exhausta uis ingens aeris alieni sit. **De Duumiris classis restituendae. & quibuldam paruis magistratibus.**

Vnumuiros classi restituende utpote haud magni momenti magistratum omissurus uidebar: nisi quod Liuius placet minime pretereundum uisum. anno .n. quo Apius claudius is cui postea caeco cognomentum fuit centuram gessit. **M. Valerius & P. Decio** consulibus. duo imperia: ut ait Liuius dari populo coepta sunt: utraque ad rempublicam pertinentia: unum ut tribuni militum senideni in quatuor legiones crearentur: quae ante per paucis populi suffragio relictis consulum & dictatorum fuerant beneficia. Tulere eam rogationem tribuni plaebei. **L. Atilius & C. Martius.** Alterum imperium fuit ut duumuiros classis ornandae. resciscendae causa idem populus iuberet. Tulit hoc plaebis citum. **M. Decimus** tribunus plaei. haud multo tempore post huiusmodi ipsum pertinere. Sciendum autem praefectum uigilum ad plurimam noctem uigilare: coerrareque calciatum cum armis & dolabris: curareque omnis inquilinos agere admonendine per colonorum negligentiam incendiorum casus exoriantur: quin etiam inquilinus ut quisque aquam in coenaculo habeat: quod igneo terrore ingruentem praesto currere posse censeatur. Aduersus capsarios autem qui mecede seruanda in balneis uestimenta suscipiuntur: iudex quoque constitutus est: ut quid scilicet in seruandis uestimentis admissum fuerit: ipse idem de quo loquor magistratus quaestionem exercebit.

De Procuratore Caesaris.

Ultimum est ut de procuratore Caesaris: is .n. inter Caesarem & rempublicam constitutus iudex pauca uideamus. quod principalem celsitudinem: a qua legum senatus consultorum magistratuumque omnium origo manat moribus introductum sit legum imperio: cui praesse non esse suppositam. Caeterum quam

se a quouis cum inter priuatum ac rēp. decernat ipossibile inuen-
tu sit ipm q principē in propria causa iudicare: haud sane æquū
esse uideatur: magistratum creari placuit: cui inter se priuataq
personas competens quidē esset iurisdictio. qui sane est appella-
tus procurator Cæsaris: huic magistratui principalis totius rei
licentia commissa est: ita ut quicquid ab eo negotiorum imperi
alium gestum est: perinde habeatur ratum: ac si ab ipso Cæsa-
re fuerit pertractatum. Sed si rem eius quasi propriam procura-
tor tradat: non putant dominium transferre. Tūc uero trāssert
cum negotium gerēs Cæsaris ipsius consensu tradit. Deniq si
donationis uenditionis transactiōis causa quid agat nihil agitur
n. n. alienare rem Cæsaris: sed diligenter negocia cæsaris obire
procuratori Cæsaris iniunctum est. Id uero in primis procura-
tori huic de quo agimus: ascriptum est: q seruum Cæsaris hæ-
redem institutum adire hæreditatē iubet. & ea hæreditas impa-
tori acquiritur. Quin si Cæsar ipse hæres instituitur: si se procu-
rator opulente hæreditati miscetur: hæredem Cæsarem facit. q
si ea bona ex quibus princeps institutus est soluendo non sunt:
consulendi imperatori nequid perinde detrimenti patiatur hæ-
redis. n. instituti in adeundis repudiandis ue hæreditatibus con-
gruo tempore explorari uoluntas debuit. Deportandi huic ma-
gistratui facultas permissa non est. Sed de procuratore Cæsaris
cæterisq omnibus romanis potestatibus quæ a principio iurbis
cōdit æuf. y ad Augusti Cæsaris tempora factæ tractatæq sunt
satis plenum diximus. Præsidis nomen generale est: eo q & p
consules: & legati Cæsaris. & omnes prouincias regentes licet
senatores sint: præsides appellantur.

F I N I S

(Venetis, Maximus de Putricius.)

1491.

Ed. princeps.

Hain * 6957.

